

Afetin Eğitim
Sistemi Üzerindeki
İzdüşümüne
Bakmak:
Diyarbakır'da
Neler Oldu?

EĞİTİM-SEN
DİYARBAKIR ŞUBELERİ
EĞİTİM KOMİSYONU

Afetin Eğitim
Sistemi Üzerindeki
İzdüşümüne
Bakmak:
Diyarbakır'da
Neler Oldu?

EĞİTİM-SEN
DİYARBAKIR ŞUBELERİ
EĞİTİM KOMİSYONU

AFETİN EĞİTİM SİSTEMİ ÜZERİNDEKİ İZDÜŞÜMÜNE BAKMAK: DİYARBAKIR'DA NELER OLDU?

İzleme Planlama ve Yürütme

Diyarbakır Eğitim-Sen Şubeleri Eğitim Komisyonu

Eğitim Komisyonu Üyeleri

Yıldırım Arslan, Aysel Fidan, Gülesra Güllü, Hakan Koreli, Hikmet Korkmaz, Medine Mete, Mehmet Sezer

Yazar

Aysel Fidan

Redaksiyon

Ulaş Güldiken

Son Okuma

Yıldırım Arslan, Hakan Koreli, Hikmet Korkmaz, Alper Yalçın

Mizanpaj

Ahmet M. Öğüt

Yayın tarihi

20.07.2023

İÇİNDEKİLER

A. AFETİN EĞİTİM SİSTEMİ ÜZERİNDEKİ İZDÜŞÜMÜNE BAKARKEN	7
1. Giriş	7
2. Amaç	8
3. Yöntem	9
4. Veri analizi	9
5. Sınırlılıklar ve Sonraki Çalışmalara Öneriler	10
B. DİYARBAKIR' DA NELER OLDU?	11
1. Afet öncesi okulların durumu: Demografik Bilgiler	11
2. Afet Sonrası Okul ve Okulların İçinde Bulunduğu Bölgenin Afetten Etkilenme Durumu	13
2.1. Afet sonrası okulların durumu	13
2.2. Okulların içinde bulunduğu bölgedeki yapıların afetten etkilenme durumu	14
2.3. Bölüm Değerlendirmesi	15
3. Öğrencilerin Afetten Etkilenme Durumları	16
3.1. İl içi il dışı göç	16
3.2. Devamsızlık Ekseninde Öğrencilerin Afet Sonrası Okulla Bağlantısı	17
3.2.1. Devamsızlık ve sınıf kademeleri arasındaki ilişki	18
3.2.2. Devamsızlığın okul türleriyle ilişkisi	18
3.2.3. Kız ve Oğlan Çocuklarının Devam Durumu	19
3.3. Afetten Öğrencilerin Etkilenme Durumu	20
3.4. Bölüm Değerlendirmesi	21
4. Eğitim Emekçilerinin Afetten Etkilenme Durumu	23
4.1. Fiziksel güvenlik/ev hasar durumu	23
4.2. Eğitim emekçilerinin Afet Sonrası Psikolojik İyi Oluşları	24
4.3. Bölüm Değerlendirmesi	25
5. Afet Sonrası Okul-Bakım Veren İlişkisi	25
5.1. Afetin bakım veren-okul ilişkisine etkisi	25
5.2. Bakım Verenlere Yönelik Okul Temelli Yürütülen Çalışmalar ve İhtiyaçlar	26
5.3. Bölüm Değerlendirmesi	27
6. Afet Sonrası Diyarbakır Eğitim-Sen Özelinde	27
Sendikaların Konumunu Yeniden Düşünmek	
6.1. Sendika olarak eğitim emekçilerini güçlendirmek	28
6.2. Öğrenci ve bakım verenleri güçlendirmek	29
6.3. Topluma yönelik çalışmalar	29
6.4. Bölüm değerlendirme	29
C. SONUÇ YERİNE	31
D. OKUL TABANLI ÇOK BOYUTLU AFET YÖNETİM PLANLAMASINA ÖNERİLER	32
EK1. EĞİTİM-SEN DİYARBAKIR ŞUBELERİ OKUL İZLEME	36

A. AFETİN EĞİTİM SİSTEMİ ÜZERİNDEKİ İZDÜŞÜMÜNE BAKARKEN

1. Giriş

Okullar, sadece öğrenci ve öğretmen etkileşimini odağa alan eğitim ve öğretimle sınırlı bir sistemler bütünü değildir. Eğitim, bünyesinde bir bina olarak okulu, öğrenciyi, bakım vereni, öğretmenlerle beraber idari ve destek personelini de içine alan bir sistemdir. Bahsedilen tüm alt boyutlar, eğitim sisteminin yaşamsal ve yeri doldurulamaz öğeleridir. Bu nedenle birbirleriyle mekanik olmaktan öte organik bir bağla bağlıdır. Bu sebeple herhangi bir alt boyutta yaşanan sorun veya giderilmeyen ihtiyaç, bir bütün olarak eğitim sisteminin akışını olumsuz etkilemektedir. Bu bütünden sadece birine veya birkaçına odaklanmak ise tek başına eğitim sistemine dair bütünlüklü bir fikir vermekten uzaktır. Örneğin sadece akademik başarıyı artırmak üzere öğrenci ve öğretmen arasındaki etkileşime odaklanmak, eğitim sistemi içinde öğrencinin psiko-sosyal gelişiminin desteklenmediğini

gösterir. Bu durum aynı zamanda öğrencilerin akademik başarılarına göre sınıflandırılması ve nihayetinde öğrencide yetersizlik hissi, öğretmende mesleki doyumsuzluk ve bakım verende ise öğrenciyi koşulsuz kabulün zedelenmesine sebep olabilmektedir. Bütün bir sistemin etkili bir şekilde işlemesi için bünyesinde bulunan bütün öğelerin, üstün yararının gözetilmesi gerekmektedir. Bakım verenin sürece dahil edildiği, özlük hakları güvenceye alınmış, alanında yetkin eğitim emekçilerinin öğrencinin sosyal ve duygusal gelişimine uygun şekilde hazırlanmış programlarla yürüteceği ve aynı zamanda çocuk hakları odaklı bir sistem ancak işler olabilmektedir.

Birden fazla bileşenin olduğu sistemler, beklendik veya beklenmedik pek çok krizle baş etmek durumunda kalabilmektedir. Meydana gelen krizler, etkin işletilen sistemler için geliştirici bir fonksiyona sahipken, aksi durumda sistemin genelini olumsuz anlamda etkile-

yebilecek güce de sahip olmaktadır. Örneğin, teknoloji kullanımıyla artabilecek siber zorbalık; etkin müdahalelerle öğrencileri güçlendirmek, eğitim emekçileri ve bakım verenlerin farkındalık düzeylerini geliştirmek için bir fırsat olabilirken, verimli işletilemeyen süreçlerden sonra zorbalığın daha da artması, öğrencide sosyal-duygusal zararın meydana gelmesi veya okuldan kopma gibi sonuçlara da evrilebilmektedir.

Eğitim sistemi, çeşitli boyutlarda krizlerle işlemeye devam etmektedir. Belirli tekil kurumlarda meydana gelebilecek intihar, zorbalık gibi özgün krizlerin yanında birden fazla kurumda, benzer zamanda meydana gelebilecek etki kapasitesi yoğun krizler de yaşanabilir. Deprem, sel, savaş gibi afetler bunlardan bazılarıdır. Can ve mal kaybının meydana geldiği, şehri etkileyen çoklu afetler ise etkileri hızla ortadan kaldırılamayacak kısa ve uzun vadeli krizlere neden olabilmektedir. Barınma, temel gıda veya temiz suya erişim, psikolojik etkilenme, kayıp-yas, göç ve yoksulluk bu sorun alanlarına örnek olabilir. Temel gıda kısa vadede hızla çözülebilecek bir sorun olabilirken; barınma, psikolojik etkilenme ve yoksulluk orta ve uzun vadeli çözüm gerektiren sorunlardan sayılabilir.

Bireyler afet sonrasında bir veya birden fazla alanda sorun yaşayabilmektedirler. Yaşanan sorun sayısındaki artış, afetten etkilenme yoğunluğunu da doğrudan artırmaktadır. Örneğin ev kaybı barınma sorununu ortaya çıkarırken, farklı psikolojik etkilenmeleri de tetikleyebilmekte veya artırabilmektedir. Bu haliyle afet sonrası farklı çeşitlerde etkilenme alanlarının ve yoksulluklarının meydana gelebileceği söylenebilir.

6 Şubat 2023 tarihinde, Kahramanmaraş merkezli meydana gelen deprem neticesinde afetten yoğun olarak etkilenen illerden biri de Diyarbakır olmuştur. Yürütülen hasar tespit çalışmalarına dayanarak yıkılması gerektiği ifade edilen 9 binin üzerindeki yapıyla birlikte, şehirde yaşayan insanların afet sonrası başta barınma olmak üzere ekonomik, sosyal ve duygusal alanlarda güçlendirilmeye ihtiyaç duyabilecekleri görülmüştür.

Afetin genel olarak 10 ilde, 14 milyondan fazla insanı etkilediği bilinmektedir. Bu süreç boyunca meydana gelebilecek bir afetin etkileriyle baş etmekten sorumlu kurumların yetersiz kaldığı veya etkili önlem almadığı gözlemlenmiştir. Bundan dolayı bireysel ve örgütlü olarak afetin ilk dönemlerinden itibaren dayanışma çalışmaları yürütülmüştür. Diyarbakır Eğitim-Sen şubeleri, başta Diyarbakır olmak üzere afetten etkilenen illerde insani yardım çalışmalarında gönüllü insan sağlanması ve sivil toplum örgütleriyle işbirliği geliştirmek gibi konularda çalışmalara öncülük etmiştir. Akut dönemde yürütülen bu çalışmaların yeterli olmadığı bilinmektedir. Bundan dolayı Diyarbakır Eğitim-Sen şubeleri akut dönem sonrası afete bağlı meydana gelen sorunların tespiti ve bunlara yönelik yürütülecek çalışmaların şekillenmesinde de etkili rol oynamaya kararlıdır. Özellikle afetin izi sürülmeyen alanlarından biri olarak örgün eğitime yansıyan afete bağlı sorunların tespiti, yürütülmesi gereken elzem çalışmalardan bir tanesidir.

2. Amaç

6 Şubat 2023 tarihinde Kahramanmaraş merkezli meydana gelen depremler Diyarbakır ilini de yoğun şekilde etkilemiştir. Bununla beraber Diyarbakır ili içindeki eğitim kurumlarının depremden nasıl etkilendiğini ayrıca incelemek gerekmektedir.

Afetlerin okullara etkilerini incelerken okulu bir eğitim sistemi olarak ele almak gerekir. Yukarıda da açıklandığı üzere sadece öğrenci veya öğretmen üzerinden afetin etkilerini incelemek eğitim kurumlarının depremden nasıl etkilendiğini anlamaya yetmeyecektir. Dolayısıyla afetin Diyarbakır'daki eğitim kurumlarına etkilerini incelemek için bütüncül bir çalışma yürütmek gerekmektedir.

Bu sebeple, bu araştırma kapsamında özellikle deprem öncesine kıyasla, deprem sonrası okul sisteminde meydana gelen değişikliklere odaklanılmıştır. Bu bağlamda (a) bir bina olarak okul, (b) eğitim-öğretim katı-

İlmecisi öğrenci, (c) eğitim-öğretim üreticisi öğretmen, kolaylaştıran idari ve destek personelle birlikte eğitim emekçisi ve (d) öğrencilerin ebeveynlerini de kapsayan bakım verenlerin incelenmesi, bahsedilen bütünlüklü bakışa hizmet edecektir.

Bu araştırmanın iki ana amacı bulunmaktadır. Bunlardan ilki, Diyarbakır ilindeki eğitim kurumlarının bir bütün olarak afetten nasıl etkilendiğini anlamaktır. Diğer bir amacı ise ortaya çıkan sonuçlardan hareketle, okul temelli afet yönetiminin nasıl olabileceğine dair öneriler geliştirmek ve 2023/2024 eğitim-öğretim yılında bir bina olarak okullar, eğitim emekçileri, öğrenciler ve bakım verenler için ne tür tedbirlerin alınması gerektiğini ortaya koymaktır.

3. Yöntem

Bu araştırmanın hazırlık aşamasında Eğitim-Sen Diyarbakır şubeleri bünyesinde bir çalışma grubu oluşturulmuş ve daha sonra yapılandırılmış bir yarı form geliştirilmiştir (**EKT**). Geliştirilen bu form online doldurulmaya uygun bir formatta, Diyarbakır ili tüm ilçe temsilcilerinin bulunduğu sosyal medya gruplarında ve telefon mesajı aracılığıyla paylaşılmıştır. Deprem sonrası Diyarbakır'da Eğitim-Öğretime 1 Mart 2023 tarihinde başlamıştır. Okulların açılmasından sonra okulların durumuna dair verilerin toplanması için komisyon olarak bir ay kadar beklenmeye karar verilmiştir. Okullardan daha sağlıklı veri elde etmek için tercih edilen bu yol sonrasında geliştirilen form ile veriler 4-17 Nisan 2023 tarihleri arasında toplanmıştır.

Eğitim-Sen, Diyarbakır çapında üç şubeye ve tüm ilçelerde temsilciliklere sahip olup bu temsilciliklerde iletişimi etkin kılmak üzere neredeyse her eğitim kurumunda bir okul temsilcisi bulundurmaktadır. Okul temsilcileri, okul içinde eğitim emekçileri, öğrenciler, bakım verenler ve genel anlamda eğitim süreçlerinin işleyişinde gözlemci olmaktadır. Okul içinde ve dışında karşılaştıkları sorunları inisiyatif kullanarak

veya sendikayla beraber çözüme kavuşturmak üzere sorumluluk almaktadır. Okul temsilcilerinin bu misyonundan kaynaklı olarak, planlanan saha çalışmasının veri sağlayacak odak kişileri okul temsilcileri olarak seçilmiştir. Bununla beraber her temsilci, formu öncelikle aynı okulda çalıştığı eğitim emekçilerinden ve resmi sayıları öğrenmek üzere okul idari personeli gibi diğer kişilerden de destek alarak doldurmaya teşvik edilmiştir. Bu sebeple elde edilen veri, temsilcinin diğer eğitim emekçileriyle beraber okul içinde afet sonrası meydana gelen gözlemlerini içermektedir.

Araştırmanın evreni Diyarbakır ilindeki tüm okullardır. İl genelinde 127 anaokulu, 859 ilkököl, 416 ortaokul, 176 lise, 15 çok programlı Anadolu lisesi, 6 yatılı bölge okulu ve çeşitli kademelerde 20 özel eğitim okulu bulunmaktadır. Bu araştırma kapsamında ulaşılabilecek bütün ilçelerden ve toplam okul sayısının yüzde 10' u kadar okuldan veri toplanması hedeflenmiştir. 184 temsilciden 215 okulla alakalı veri toplanması sonucunda Diyarbakır ili geneli okulların yüzde 13'üne erişilmiştir.

Araştırma kapsamında, özellikle hem yıkım hem de hasarlı yapı sayısının yoğun olduğu merkez ilçelerdeki okul temsilcilerinin formu doldurması teşvik edilmiştir. Bu haliyle katmanlı örneklem seçilimi tercih edilmiş ve rastgele bir seçki yerine afetin yoğun etkilediği merkez ilçelerdeki okullar başta olmak üzere, kartopu yöntemiyle veriler toplanmıştır.

4. Sınırlılıklar ve Sonraki Çalışmalara Öneriler

Bu araştırma her ne kadar Diyarbakır ilindeki okulların afetten etkilenme durumlarına bütünlüklü bir bakış ortaya koyuyor olsa da araştırmanın bazı açılardan geliştirilmeye açık yönleri bulunmaktadır. Bunlardan ilki elbette örneklem grubunun çeşitlendirilmesidir. Özellikle bu araştırma kapsamında yüzde 10'luk bir alt hedef konmuş ve kapsama sadece devlet okulları

alınmıştır. Bununla beraber Halk Eğitim Merkezi gibi devlete bağlı diğer eğitim veya yan eğitim kurumlarıyla özel okullar ve özel eğitim kurumlarından veri toplanmamıştır. Her ne kadar bu araştırma kapsamında elde edilen çok boyutlu veri kapsayıcı bir perspektif sunsa da bahsi geçen kurumların da incelenmesi önerilmektedir.

Diğer bir sınırlılık ise verilerin okul temsilcilerinden alınmasıdır. Okul temsilcilerinin aynı kurumdaki diğer emekçi arkadaşlarıyla beraber doldurduğu bu form, genel bir fikir vermesi açısından önemlidir. Bununla beraber ilerleyen çalışmalarda eğitim emekçileri, öğrenciler ve bakım verenlerden doğrudan alınan verileri kullanacak yöntemlerin geliştirilmesi önerilmektedir.

Bu araştırma kapsamında özel eğitim sınıfı ve farklı gereksinimi olan öğrencilere doğrudan vurgu yapan herhangi bir geri bildirim alınmamıştır. Bundan dolayı farklı gereksinimi olan bireylerin afetten nasıl etkilediği konusu bu çalışmanın kapsamı dışında kalmıştır.

Son olarak, Eğitim-Sen Diyarbakır şubeleri tarafından yürütülen bu çalışma eğitim kurumlarındaki Eğitim-Sen'li okul temsilcileri aracılığıyla gerçekleşmiştir. Sendika olarak izleme çalışması yürütmek bu çalışmanın güçlü bir yönüken, sınırlılık bağlamında diğer sendikaların böylesi bir süreçte yer almaması bu çalışmanın sınırlılıklarından biri olarak sayılabilir. Eğitim ortamlarını güçlendirmek için mevcut durumun anlaşılmasını öngören böylesi araştırma/izleme çalışmalarında, sendikalar arası iletişim ve dayanışma da aynı zamanda önerilmektedir.

5. Veri Analizi

Bu araştırma kapsamında elde edilen bulgular iki basamaklı bir veri analizi yöntemi uygulanarak elde edilmiştir. İlk olarak okullar ve güncel durumları gibi bölümler kategorileştirme ve sıklık durumlarına göre ele alınmışken, açık uçlu sorularda ise içerik analizi

yönteminden faydalanılmıştır. Verilen her yanıt kendi içinde değerlendirilmiş, kodlanmış ve bu kodlar üzerinden temel kategoriler elde edilmiştir. Bu kategoriler -örneğin- barınma ihtiyacı, psikolojik ihtiyaç gibi temalarla bir araya getirilmiştir. Bir sonraki bölümde ise bu araştırma kapsamında verilerin analizi sonucunda elde edilen bulgular incelenmiştir.

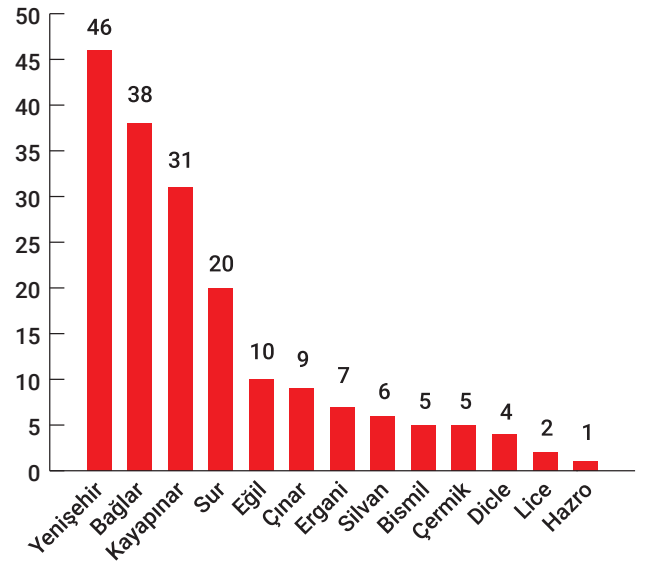
B. DİYARBAKIR'DA NELER OLDU?

Bu araştırma kapsamında 184 okul temsilcisinden 215 okula dair veri alınmıştır. Özellikle dış ilçelerde çalışan bazı okul temsilcilerinin okullarında, ilkokul/ortaokul veya anaokulu/ilkokul bir arada bulunabilmektedir. Bu okullara dair bilgi veren temsilciler okulları ayırtmadığı için okul sayısı 215 değil de 184 üzerinden değerlendirilmiştir.

Elde edilen veriler (a) okulların afet öncesi durumu, (b) okulların ve okul çevresindeki yapıların afetten etkilenme durumu, (c) öğrencilerin durumu, (d) eğitim emekçilerinin durumu ve (e) bakım verenlerin durumunu anlatacak şekilde analiz edilmiştir. Ayrıca Eğitim-Sen'den beklentiler ve tartışma-öneriler bölümü de son bölümde yer almaktadır.

1. Afet Öncesi Okulların Durumu: Demografik Bilgiler

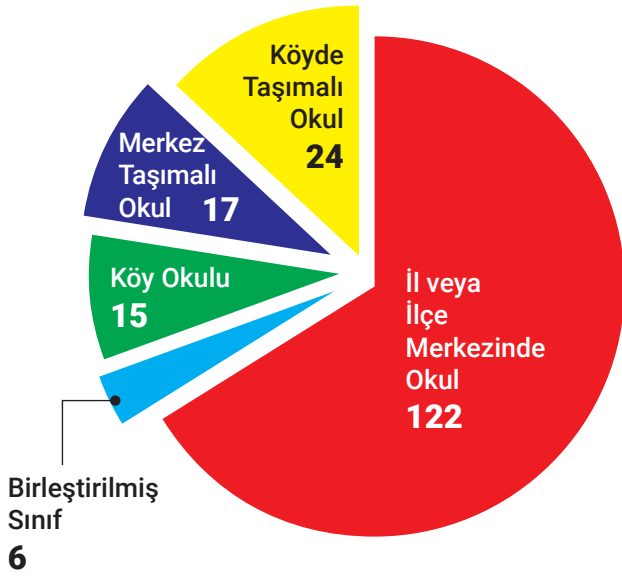
Diyarbakır Eğitim-Sen şubeleri olarak, 4-17 Nisan 2023 tarihleri arasında okul temsilcileri aracılığıyla elde edilen bilgilere göre okulların afet öncesi durumları öncelikli olarak incelenmiştir. Bu kapsamda 184 okul temsilcisinden veri alınmıştır. Devlete bağlı 1623 anaokulu, ilkokul, ortaokul, lise, çok programlı Anadolu lisesi, yatılı bölge okulları ve özel eğitim okulları bulunmaktadır. Bu sayılar baz alındığında, okulların oransal olarak % 13'ünden veri alındığı görülmektedir. **Tablo 1**'de ise okulların ilçelere göre dağılımları gösterilmiştir.

Tablo 1: Okulların ilçelere göre dağılımı

Diyarbakır ilinde 4 merkez ilçe ve 13 dış ilçe olmak üzere toplamda 17 ilçe bulunmaktadır. Veri toplama sürecinde tüm ilçeler kapsama alınmak istenmiş olsa da 4 ilçeden herhangi bir veri alınmamıştır. Aynı şekilde Eğitim-Sen üyesi bulunan her okuldan veri alma hedefi düşünüldüğünde, Diyarbakır geneli devlete bağlı eğitim kurumlarındaki 184 temsilciden 215 okula dair veri almak, genelleme açısından oldukça güçlü bir sayıya tekabül etmektedir.

Her okul, türüne bağlı olarak ihtiyaç, sahip olduğu olanaklar gibi açılardan birbirinden farklı olabilmektedir. Bu durum her ne kadar eğitim emekçisi, öğrenci ve bakım veren ihtiyaçları söz konusu olduğunda bir ayrışma göstermemiş olsa da her okul türüne dair veri toplanmak istenmiştir. Türlerine göre okullar **Tablo 2**'de görüldüğü gibidir.

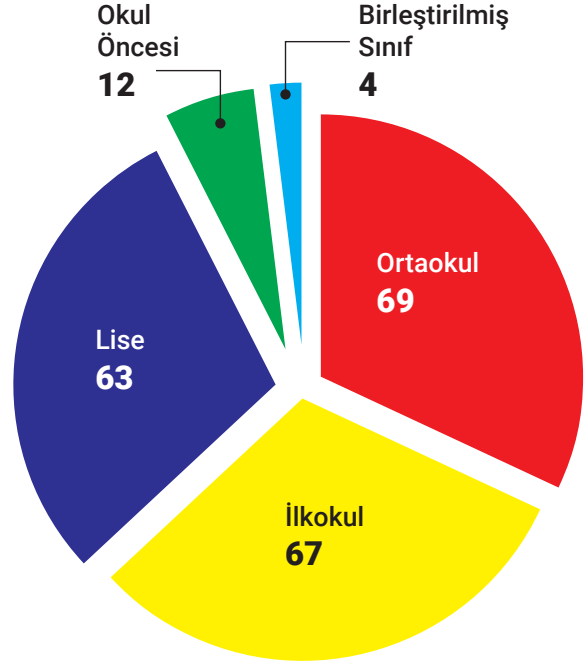
Tablo 2: Türlerine göre okulların dağılımı

Bu araştırma kapsamında yukarıdaki tabloda da görüleceği üzere her okul türü bu araştırmada temsil edilmiştir. Sayısal oranlar arasında ideal bir denge gözlemlenmemiş olsa da elde edilen veriler analiz edildiğinde, merkez okullar ile ilçe merkez veya köy okullarının birbirine paralel sonuçları göstermesi, verilerin tüm okullar açısından kapsanabilir olduğunu göstermektedir.

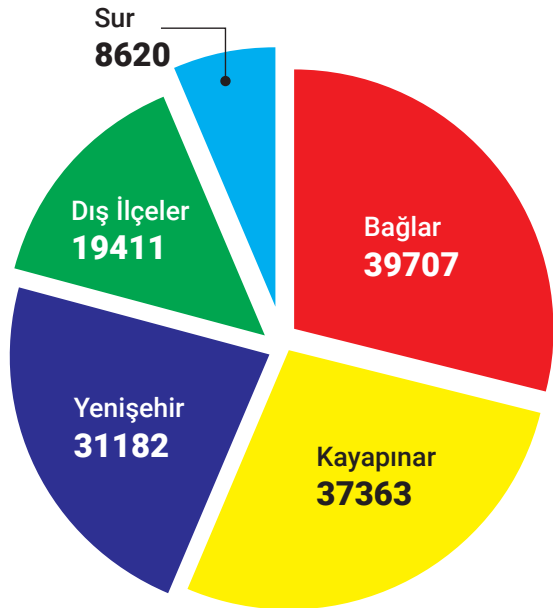
Okul türünün yanında, temsilcilere okul kademeleri de sorulmuştur. İlçe veya köylerde bulunan okullarda birden fazla okul aynı binayı kullanabilmektedir. Örneğin okul öncesi-ilkokul veya ilkököl-ortaokul aynı binayı kullanabilmektedir. Bundan dolayı 184 okul temsilcisinden veri alınmasına rağmen okul kademeleri açısından bu çalışmaya konu olan okul sayısı 215'tir. **Tablo 3**'te okulların kademelere göre dağılımları daha detaylı incelenebilir.

Diyarbakır genelinde 127 anaokulu ve birleştirilmiş sınıfların da dahil olduğu 859 ilkököl, 416 ortaokul, 191 lise, 8 yatılı bölge ve 20 özel eğitim okulu bulunmaktadır. Yukarıdaki tabloda yaklaşık 15 okul bünyesinde okul öncesi/ilkokul, ilkököl/ortaokul barındırdığı için bu kısımdaki seçimde net okul sayısı görülebilir. Ama diğer veriler ortak girildiği için o bölümlerde 184 okul üzerinden aktarımda bulunulacaktır.

184 okul temsilci ile 215 okuldan alınan bilgiler doğrultusunda bu araştırma kapsamında 136.283 öğrenci hakkında bilgi elde edilmiştir. İlçelere göre öğrenci sayısı **Tablo 4**'te görüldüğü gibidir.

Tablo 3: Kademelerine göre okullar

Tablo 4: İlçelere göre öğrenci dağılımı

Bu araştırma kapsamında erişilen öğrenci sayısı ile okul oranlaması yapıldığında her okulda ortalama 634 öğrencinin bulunduğu görülebilmektedir. Dış ilçelerde öğrenci nüfus yoğunluğu azalırken özellikle merkez ilçelerde 1000 üzeri öğrencisi bulunan okul sayısı daha fazladır.

2. Afet Sonrası Okul ve Okulların İçinde Bulunduğu Bölgenin Afetten Etkilenme Durumu

Bir bina olarak okul ve okulun bulunduğu çevredeki binalar, afetten etkilenme durumlarına göre hem fiziksel güvenlik bakımından tehlike arz etmekte hem de yoğun risk unsuru olabilmektedir. Afet sonrası öncelikle incelenmesi gereken bu yapılar, afetten hali hazırda etkilenmiş olan öğrenciler, eğitim emekçileri ve bakım verenler için afetle beraber katlanan bir endişe/kaygı kaynağı oluşturabilmektedir. Bu bölümde, öncelikle bir bina olarak okulların afetten etkilenme durumları ele alınacaktır.

2.1. Afet sonrası okulların durumu

Afet öncesi okulların durumu betimsel olarak yukarıda anlatıldığı gibidir. Bu genel durum tasviri, afet sonrası eğitim sisteminin nasıl etkilendiğinin daha detaylı anlaşılmasını kolaylaştırmak üzere hedeflenmiştir. Bu bölümde bir bina olarak okulların afetten nasıl etkilendiğini ve fiziksel olarak okullara dair yapılanlar anlatılacaktır. Bu sayede bir yapı olarak okulların güvenli hale gelmesi için nelere ihtiyaç duyulduğu da netleşmiş olacaktır.

Okullarla alakalı, ilk olarak incelenmesi gereken verilerin başında okulların afet sonrası fiziksel durumları gelmektedir. **Tablo 5**'te ilçelere göre okulların hasar durumları görülebilir.

	Az Hasarlı	Hasarsız	Orta/Ağır Hasarlı
Kayapınar	2	29	
Yenişehir	6	40	
Sur	4	16	
Bağlar	8	30	
Dış İlçeler	9	39	1
Toplam	29	154	1

Tablo 5: İlçelere göre okulları hasar durumu dağılımı

Tabloda da görülebileceği üzere 154 okul hasarsız olarak belirtilirken, okul temsilcileri 29 okulun az hasarlı ve 1 okulun da orta/ağır hasarlı olduğunu ifade etmişlerdir. Her ne kadar bütün okullarda inceleme yapıldığı bilgisi Diyarbakır İl Milli Eğitim Müdürlüğü tarafından Eğitim-Sen ile paylaşılmış olsa da okullar için alınabilecek tek önlem ne yazık ki hasar tespit çalışması değildir. **Tablo 6**'da okulların hasar durumu ve tedbir durumları betimlenmiştir.

	Tedbir Var	Tedbir Yok
Hasarlı	12	18
Hasarsız	35	119

Tablo 6: Okulların hasar ve tedbir durumu

Afetten hasarlı (az/orta/ağır) olarak etkilenen 30 okulun tamamında her ne kadar inceleme çalışması yürütülmüş olsa da tedbir çalışmalarının hepsinin kapsamadığı anlaşılmaktadır. Alınan tedbirlerin neler olduğu sorulduğunda ise okul temsilcileri 6 okulda tadilat (boya, badana, alçı), 4 okulda restorasyon veya fayans yenileme yapıldığını, 3 okulda güçlendirme çalışmalarının yürütüldüğünü ifade etmişlerdir. Birer okulda ise çıkış sayısının artırılması, hasarlı blok yerine sağlam blokta derslere devam edilmesi ve eğitime ara verilmesi gibi önlemler alınmıştır. Bununla beraber 13 temsilci ise alınan tedbiri hali hazırda yürütülmüş olan hasar tespiti olarak ifade etmiştir. Bu durum ise maalesef ilave tedbirin alınmadığını göstermektedir ve bunların 18'nin az hasarlı okul olduğu anlaşılmaktadır.

2.2. Okulların içinde bulunduğu bölgedeki yapıların afetten etkilenme durumu

Çalışma kapsamında temel problem olarak ele alınması gereken bir konu da sadece okulların değil, okulların içinde bulunduğu bölgelerin de ayrıca incelenmesi gerektiğinin düşünülmesidir. Bunun birkaç sebebi bulunmaktadır. Bunlardan ilki, genellikle öğrencilerin adreslerine yakın okullara devam etmeleri ve okula gelip giderken yürüdükleri yolların, servisle geçtikleri güzergâhların risk altında olabilmesidir. İkinci bir sebep bölgedeki hasarlı evlerin yüksek olasılıkla öğrencilerin yaşadıkları evler olmasıdır. Bu durumda hali hazırda öğrencinin kendi evi risk oluşturan bir hale bürünmektedir. Evi hasarlı olan öğrenci ve bakım verenini için fiziksel güvenlik başta olmak üzere, psikolojik iyi oluş ve okulla ilişki gibi etmenler de doğrudan değişiklik gösterebilmektedir. Diğer bir sebep ise hasar durumunun olası yıkım anlamına gelmesidir. Okulun sağlam/güvenli olduğu hallerde bile, okul çevresinde afet sebebiyle boşaltılan veya yıkım yapılacak binaların olması travmaları tetikleme veya ikincil travma oluşturma riskini artırmaktadır. Bunların da yanında yıkımın asbest salınımı gibi sağlık risklerini artırması ihtimal dahilindedir. İlçelere göre okulun bulunduğu bölgedeki binaların hasar durumları incelenmiş ve elde edilen bulgular **Tablo 7**'de özetlenmiştir.

89 temsilci okul bölgesinin güvenli olduğunu ifade ederken 95 temsilci okulun içinde bulunduğu bölgenin çeşitli hasar durumuna sahip yapılardan oluştuğunu söylemiştir. Buna göre, yukarıda bahsedildiği gibi okulların tek başına güvenliğinin yanında içinde bulunduğu bölgenin güvenliği de maalesef sağlanmış değildir. Bu bağlamıyla sadece okul binaları değil, afetten etkilenen tüm bölgeler için acil önlem alınması gerekmektedir.

Afet sonrası, okulların eğitim-öğretim amacı haricinde kullanıldığı bilinmektedir. Hatta depremden etkilenme durumunun yoğun olduğu illerde özellikle ilk haftalarda barınmayla ilgili ciddi sorunlar yaşanmıştır. Bu konuda her türlü mekân, barınma alanı olarak kullanılmıştır. Diyarbakır ilinde afetten sonraki ilk ayda düğün salonu, spor salonu, pansiyon, işletmeler, camiler ve okullar çadır alanları haricinde geçici barınma alanı olarak kullanılmıştır. Burada okulların ayrıca incelenmesi gerektiği düşünülmektedir. Çünkü özellikle okulların kullanıma açılması eğitim-öğretime hızlı geçişi zorlaştırmıştır.

Bunun yanında okulların afet sonrası hasar tespiti yapılmadan barınma alanı olarak kullanılması, oralarda barınan çocuklar öncelikli olmak üzere tüm barınanlar için risk oluşturmuştur. Elbette bu risk hali daha son-

Yapı Durumu	Bağlar	Kayapınar	Yenişehir	Sur	Dış İlçeler	Toplam
Güvenli	14	18	26	12	19	89
Az Hasarlı	4	5	12	6	20	47
Hasarlı veya Boşaltılan	11	5	5	1	4	26
Yıkım Kararı Verilen	2	1	1	-	-	4
Güvenli + Az Hasarlı	-	-	-	-	5	5
Az Hasarlı+Hasarlı veya Boşaltılan	1	-	-	1	1	3
Hasarlı veya Boşaltılan + Yıkım Kararı Var	4	2	2	-	-	8
Az Hasarlı+ Hasarlı veya Boşaltılan+Yıkım Kararı Var	2	-	-	-	-	2
Toplam	38	31	46	20	49	184

Tablo 7: Okulların içinde bulunduğu bölgenin afet etkilenme durumu

Kullanım süresi	Kullanım Gerekçesi	Eğitim-Öğretime Hazırlık için Alınan Önlemler
<ul style="list-style-type: none"> • 1 hafta (11 okul) • 2 hafta (28 okul) • 2 -4 Hafta (8 okul) 	<ul style="list-style-type: none"> • Barınma (47 okul) • Yemek (9 okul) • Kullanılan alanlar: Konferans salonu, spor salonu, yemek atölyesi, pansiyon bölümü 	<ul style="list-style-type: none"> • Temizlik (15 okul) • Boya/badana (9 okul) • Tamirat (3 okul) • Eğitim-Öğretime hazır hale getirilen (15 okul)

Tablo 8: Afet sonrası okulların kullanım durumu, gerekçeleri ve alınan önlemler

rasında eğitim-öğretime uygun hale getirme sürecinin nasıl işlediğine de etki etmektedir. Okulların afet sonrası kullanım durumu, gerekçeleri ve sonrasında alınan önlemler **Tablo 8**'de gösterildiği gibidir.

10 ili yoğun şekilde etkileyen depremler neticesinde okulların barınma ve yemek alanı olarak kullanılması kendi içinde değerlendirilmesi gereken özel bir konudur. Okulların halkla/toplumla dayanışma üzerinden doğrudan barınma mekânı olarak kullanımının elzem olacağı zamanlar elbette ki olacaktır. Bununla beraber, barınmanın risk olabileceği okulların mekân sorunundan kaynaklı barınmaya açılması, barınmadan sorumlu olan yetkililerin ne yazık ki suiistimaline de işaret etmektedir.

2.3. Bölüm değerlendirmesi

Okul temsilcilerinden elde edilen bilgilere göre Diyarbakır ilindeki okulların genellikle güvenli olduğu sonucuna varılabilir. Ne yazık ki bölüme devam etmeden önce hasar tespit çalışmalarına dair önemli bir konunun vurgulanması gerekmektedir. Bu durum, hasar tespitinin il genelinde afetten etkilenme durumu baz alınarak yapılan değerlendirmeyle doğrudan ilgilidir. Yani bir yapının afet öncesi güvenlik durumu/hasar durumu afet sonrası hasar tespit çalışmalarına dâhil edilmemiştir. Şayet yapı afet öncesi az hasar kategorisindeyse ve afetle beraber bu hasar durumu orta düzeye yükselmişse, kayıt altına alınan bilgi az hasar olmuştur. Bu durum ne yazık ki okulların güvenliğine dair

yapılan tespit çalışmalarının sorgulanabilir olduğunu söylemektedir.

Yine benzer noktada okul temsilcilerinden alınan bilgiye göre hasar tespit çalışmalarının derinlemesine yapılmadığı öğrenilmiştir. Genel bir incelemeyle elde edilen bilgiler, okula dair güvenlik şüphelerinin eğitim emekçileri, öğrenciler ve bakım verenler için arttığını göstermektedir. Bu haliyle bir yapı olarak okullar ve okul çevrelerinin fiziksel ve psikolojik risk oluşturduğu ortadadır.

Okullara dair alınan tedbir kararları ise bütünlüklü bir tedbire işaret etmemektedir. Okul temsilcilerinden alınan bilgiler yürütülen güçlendirme ve restorasyon çalışmalarına dair detayları içermemektedir. Genel olarak boya ve badana işleri tedbir olarak aktarıldığından, güçlendirme ve restorasyon çalışması yapıldığını belirten az sayıdaki okul temsilcisinin daha yüzeysel tadilatı mı yoksa derinlemesine güçlendirme çalışmasını mı kast ettiği bilinmemektedir. Dolayısıyla afet sonrası kriz döneminde güvenlik durumu tam olarak değerlendirilmeden barınma mekânı olarak kullanılan okullar, afetten sonra şüpheli şekilde yürütülen hasar tespit ve tedbir çalışmaları da göz önünde bulundurulduğunda hâlâ güvenlik endişesi barındırmaktadır.

3. Öğrencilerin Afetten Etkilenme Durumları

Öğrenciler afetlerden çeşitli boyutlarda etkilenmektedir. Afet sonrası barınma, temel gıda veya temiz suya erişim ile sosyal veya psikolojik destek, olası etkilenmeler sonucunda meydana gelebilecek ihtiyaç alanlarından bazılarıdır. Bu araştırma kapsamında, afetin öğrencilerin üzerindeki etkileri birkaç boyutta ele alınmıştır. Afet sonrası güvenlik ihtiyacı, ev kaybı vb. sebeplerle aynı il içinde iç veya il dışına dış göç yaşandığı bilinmektedir. Bundan dolayı ilk olarak afet sonrası öğrencilerin, il içinde veya il dışına göç/yer değiştirme durumları incelenecektir.

İl içi veya il dışı göç haricinde, okullardaki öğrenci sayısında meydana gelebilecek değişimlerin diğer bir sebebi ise afet sonrası okula devam durumudur. Özellikle okul türü, kademeye ve cinsiyete göre devam durumunun değişiklik oluşturması farklı öğrenci gruplarına dair risklere işaret ettiği sebebiyle incelenmesi gereken önemli bir konudur.

Son olarak öğrencilerin afet sonrası genel anlamda nasıl etkilendiği ele alınacaktır. Okul temsilcilerinin beyanları doğrultusunda okula devam eden öğrencilerin afetten etkilenme durumu, okul tabanlı yürütülen çalışmalar, bunların verimliliği ve yapılması gerekenler yine bölüm içinde tartışılacak konulardandır.

3.1. İl içi ve il dışı göç/yer değiştirme

Afet sonrası ev kaybı, güvenli bir yerde kalma ihtiyacı ve afetin olası etkileriyle baş etmek gibi sebeplerden dolayı aynı il içinde veya iller arasında bireylerin yer değiştirmesi doğaldır. Zincirleme etkilerden payını alanlar olarak bakım verenleriyle beraber öğrencilerin de yer değiştirdiği gözlemlenmektedir.

İl içi veya il dışına yapılan geçici veya kalıcı yer değiştirmelerde öğrencilerin dezavantajlı olabileceği haller bulunmaktadır. Özellikle afet sonrası böylesi bir eğilim beklendiği için öğrencilerin güçlendirilmesine yönelik çoklu belde veya şehri kapsayan önlemlerin alınması gerekmektedir.

Önlem alınması gereken konulardan ilki öğrencinin okula devamının sağlanmasıdır. Afet sonrası eğitim kaybının oluşma olasılığı yüksektir. Bu sebeple nakil durumunu takip etmek ve öğrencilerin nakil gittiği yerlerde başta okula devamlarına ve ona eşlik eden psikolojik ve sosyolojik güçlendirmelerine yönelik çalışmalar planlanmalıdır.

Afet sonrası Diyarbakır'da öğrencilerin yer değiştirme durumları okul temsilcilerine sorulmuştur. Okul temsilcileri resmi/kayıtlı öğrenci sayıları üzerinden okuldan nakil giden ve okula nakil gelen öğrenci sayılarını paylaşmışlardır. Bunun yanında okula kayıtlı olmayan ama bakım vereni yer değiştirdiği için muhtemelen geçici süreliğine başka okulda eğitime devam eden misafir öğrencilerin de varlığından bahsetmektedirler.

Okul temsilcilerinden alınan bilgiye göre; afet sonrası 89 okulda, okul mevcudunda resmi nakillerden kaynaklı bir artış meydana gelmiştir. Bununla beraber, 55 okul temsilcisi okullarında öğrencilerin nakil alarak okuldan ayrıldıklarını ifade etmiştir. Okula gelen veya okuldan giden resmi kayıtlı öğrenci sayısını bilmediğini veya bu konuda net bir bilgi alamadığını ifade eden okul temsilcileri de olmuştur. Bu temsilciler genellikle okul mevcudunda bir değişim olduğunu ama bu değişimi sayısal olarak bilmedikleri için aktaramadıklarını söylemişlerdir. İlçelere göre öğrencilerin nakil durumu **Tablo 9**'da betimlendiği gibidir.

	Nakil giden öğrenci	Nakil gelen öğrenci	Misafir öğrenci
Bağlar	2870	283	2
Kayapınar	425	459	-
Sur	81	112	2
Yenişehir	475	412	-
Dış ilçeler	5	265	15
Toplam	3856	1531	19

Tablo 9: İlçelere göre öğrencilerin nakil/yer değiştirme durumu

Aynı ilçede nakil giden ve nakil gelen öğrenci sayısına bakıldığında, özellikle Bağlar'da öğrenci sayısının azaldığını söyleyebiliriz. Bununla beraber nakil giden ve nakil gelen öğrenci sayısı arasında iki katı fark bulunmaktadır. Okul temsilcilerinden alınan bilgiler doğrultusunda, özellikle Diyarbakır dışına oldukça az sayıda ailenin gittiği bilinmektedir. Bunun yanında devamsızlık bölümünde de ele alınacağı üzere bazı okul temsilcileri, öğrencilerin okula gelmemesi veya kısmi devam hallerinden kaynaklı değişen öğrenci sayısından tam olarak bilgi sahibi olmadıklarını aktarmaktadır. Özellikle nakil giden öğrencilerin okullarında temsilciler genellikle öğrencilerin nakil gittikleri şehirleri veya ilçeleri bilmezken; nakil alan okullarda temsilciler çoğunlukla il içindeki farklı ilçelerden ve az sayıda temsilci ise Hatay ve Adıyaman'dan okullarına öğrenci geldiğini aktarmaktadır.

1500 dolayında resmi kayıt taşıyan öğrencinin hangi okullara gittiğine dair bilgiler kesinlik kazanmamışken, bu durum başka sorunların oluşmasına da neden olabilmektedir. Bu sorunlardan ilki devam takipleri ve öğrencinin okulu bırakma riskidir. Afet sonrası resmi nakille okula kayıt yapıp gitmeyen öğrencilerin devam takibinin yapılmadığı anlaşılmaktadır. Diğer bir sorun alanı ise okul değiştiren öğrenciler için ne tür okul tabanlı güçlendirme çalışmalarının planlanıp uygulandığıyla ilişkilidir. İl dışında İstanbul, Bursa, Mersin gibi şehirlere giden öğrenciler için yerinde hazırlık olup olmadığı bilinmemektedir.

3.2. Devamsızlık ekseninde öğrencilerin afet sonrası okulla bağlantısı

Resmi sayıdaki azalma ve artmanın yanında okula devam ayrıca ele alınması gereken bir konudur. Milli Eğitim Bakanlığı, afetin etkilediği illerde devam zorunluluğu arama şartını esnetmiştir. Bu kararın öğrenci sayısındaki resmi azalmayı olduğu gibi öğrencilerin okul devam durumunu da doğrudan etkilemiş olabileceği tahmin edilmektedir.

Afet öncesine kıyasla afet sonrası devamsızlık kaynaklı

öğrenci sayısında değişim olup olmadığı ve bunun niceliği merak edilmiştir. Okul temsilcilerinden alınan bilgiler doğrultusunda afet sonrası okulların devamsızlık kaynaklı mevcutlarında meydana gelen değişimler **Tablo 10**'da aktarıldığı gibidir.

	Arttı	Azaldı	Aynı Kaldı
Bağlar	3	31	4
Kayapınar	8	11	12
Sur	8	6	6
Yenişehir	5	22	19
Dış İlçeler	21	6	22
Toplam	45	76	63

Tablo 10: Afet sonrası devamsızlık kaynaklı öğrenci mevcudu değişen okul sayısı

Elde edilen bilgilere dayanarak, 76 okulda meydana gelen öğrenci sayısındaki azalmanın başka okullarda herhangi bir artmaya neden olduğunu düşünmek maalesef mümkün değildir. Özellikle ileride hem öğrenci hem de bakım veren bölümünde ele alınacağı üzere, barınma Diyarbakır'da yaşayanlar için afet sonrası ciddi bir sorun olarak ön plana çıkmıştır.

Nakil yoluyla okuldan giden veya okula gelen öğrencilere dair önlem alınma durumu ve bunların etkinliklerinin ne olduğunun bilinmemesinin yanında, kayıtlı olduğu okula devam etmeyen öğrencilerin varlığı da farklı bir boyutta negatif bir tablo oluşturmaktadır. Afet sonrası okula gelmeyen veya okula gelmesi resmi olarak teşvik edilmeyen öğrencilerin niceliği, ilerleyen süreçlerde meydana gelebilecek yeni sorunlara işaret etmektedir. Okuldan ayrılma, ihtiyaç duyduğu desteği alamama, yine ne yazık ki burada da oldukça canlı bir risk olarak kendini ortaya koymaktadır.

Yukarıda da bahsedildiği gibi okula devamsızlık istatistiğinin her okul türünde, kademedeki ve cinsiyete göre eşit şekilde olmama olasılığı bulunmaktadır. Halile okula devamsızlıkta sadece genel bir risk halinin

Okul Kademeleri	Sınıf Kademesi	Gerekçeler
<ul style="list-style-type: none"> • İlkokul (4) • Ortaokul (11) • Lise (8) 	<ul style="list-style-type: none"> • Lise (11-12. sınıf) • Ortaokul (8. sınıf) 	<ul style="list-style-type: none"> • Devam zorunluluğunun olmaması (8) • Dersaneye gitme (8) • Ailenin okulu güvenli bulmaması ve taşınma (4)

Tablo 11: Devamsızlığın sınıf kademelerine göre dağılımı ve devamsızlık gerekçeleri

varlığından söz edilmemeli, aynı zamanda okul türü, kademe ve cinsiyete göre yeni ve çeşitli risklerin de varlığının çarpan etkisi olarak hesaba katılması gerekmektedir. Bu araştırma için oluşturulan çalışma grubunun ilk toplantılarını aldığı süreçte, okul devamsızlığında kademeler arasında bir fark olduğuna dair söylentiler eğitim emekçileri tarafından dile getirilmekteydi. Bunun üzerine okula devam konusunda Diyarbakır ilinde neler olduğunu anlamak üzerine faktör olabilecek bazı değişkenler düşünülmüştür. Durumun etkilerini daha detaylı anlayabilmek için kademelere, okul türüne ve cinsiyete göre devam durumunun nasıl değiştiği incelenmiştir.

3.2.1. Devamsızlık ve sınıf kademeleri arasındaki ilişki

Okula devamla alakalı yürütülecek çalışmalarda ilk incelenmesi gereken öncüllerden biri kademe faktörüdür. Eğitim yaşamı boyunca öğrencilerde kademelere göre bazı kırılmalar meydana gelmektedir. Üst eğitim kurumuna geçme, okula yeni başlama veya akademik başarısızlık bunlardan bazılarıdır. Her bir kırılma ise okulla bağını zayıfladığı, okul terkinin meydana gelebildiği risk alanlarına kapı aralamaktadır. Bu bağlamda afet sonrası kademeler arasında değişim olup olmadığını anlamak için okul temsilcilerine sorular yöneltilmiştir. Alınan cevaplar ışığında devamsızlıkta sınıf kademeleri arası değişiklikler ve devamsızlık gerekçeleri **Tablo 11**'de sıralandığı gibidir.

Buna göre, liseye ve üniversiteye geçiş sınavlarına hazırlık öğrencilerin devam durumlarını doğrudan etkilemektedir. Okula devam ile alakalı bütün kademelerde sorun yaşadığını söyleyen okul temsilcileri bulunmasına rağmen, özellikle öğrencilerin aralıklı devam/devamsızlık hallerinin yoğunluğuna da dikkat çeken temsilciler olmuştur.

Genel olarak devamsızlıkla baş etmek bağlamında neler yapıldığı sorulduğunda okul temsilcileri, Milli Eğitim Bakanlığı'nın İlçe Milli Eğitim Müdürlükleri üzerinden ilk birkaç hafta düzenli olarak okula devam eden öğrenci sayısını kaydettiklerini belirtmişlerdir. Yine temsilcilerin aktarımları doğrultusunda bir süre sonra sayı istenmediği ve ayrıca alınan veriler doğrultusunda herhangi bir çalışma yürütülmediği öğrenilmiştir.

3.2.2. Devamsızlığın okul türleriyle ilişkisi

Okula devam sorununun okul türleri açısından incelenmesi risk altındaki okulların belirlenmesini kolaylaştırmaktadır. Diyarbakır ilinde afet sonrası kız veya oğlan sayısında 50 ve daha fazla öğrencinin devam durumu bir kriter olarak belirlenmiştir. **Tablo 12** ve **13**'te detaylı incelenebilecek sayıları temel alarak, bu öğrencilerin okul türlerine göre dağılımları incelenmiştir. Buna göre ilçe bazında okul türüyle devamsızlık arasındaki ilişkiyi gösteren bilgiler elde edilmiş ve **Tablo 12**'de özetlenmiştir.

Okul Kademesi	Bağlar	Kayapınar	Sur	Yenişehir	Dış İlçeler	Toplam	
İlkokul	2	-	-	-	1	3	
Ortaokul	5	3	2	4	2	16	
Lise	Anadolu Lisesi	6	3	1	4	3	17
	Meslek Lisesi	3	4	1	6	-	14
	İmam Hatip Lisesi	1	1	-	1	1	4
	Fen Lisesi	1	-	-	-	-	1
Toplam	18	11	4	15	7		

Tablo 12: Okul türlerine göre devamsızlık

Dış ilçelerde okul öncesi, ilkök, ortaokul kademele-ri aynı okulda eğitim öğretime devam edebilmektedir. Okul temsilcileri öğrencilerin devam durumuna dair sayıları bildirirken kademe ayrımı yapmadan bilgi vermişlerdir. Bu sebeple, özellikle yoğun devam sorunu olduğu bildirilen 2 okulda ilkök ve ortaokul kademele-ri ve 1 okulda ise anaokulu, ilkök ve ortaokul birlikte belirtilmiştir. Benzer durum, Sur ilçesinde bir Çok Programlı Anadolu Lisesi'nin lise kademesi olarak işaretlenip lise türünün verilmemesinde de görülmüş-tür. Dolayısıyla yukarıdaki tablodaki okul sayısına bu değerler dahil edilmemiştir.

Verilen bilgilere dayanarak liselerin ise risk altında ol-duğu görülmektedir. Lise türlerine göre bakıldığında

ise Bağlar ve Yenişehir ilçelerinde özellikle Anadolu ve meslek lisesi öğrencilerinin okula devam etmediği gö-rülmektedir. Oranlandığında ise Bağlar'daki okulların % 47'sinde, Yenişehir'deki okulların % 33'ünde, Kaya-pınar'daki okulların %35'inde, Sur'daki okulların %20 'sinde ve dış ilçelerdeki okulların %14'ünde öğrencile-rin okula düzenli devam etmedikleri görülmektedir.

3.2.3. Kız ve oğlan çocuklarının devam durumu

Afet öncesine kıyasla afet sonrasında toplumsal eşit-sizliklerin de derinleştiği bilinmektedir. Kız çocukla-rının okullaşma oranı deprem, savaş, salgın gibi afet-lerden kolayca etkilenebilmektedir. Bununla beraber

	Bağlar	Kayapınar	Yenişehir	Sur	Dış İlçeler	Toplam
Düzenli devam etmeyen kız öğrenci sayısı	2105	1407	1820	666	1082	7080
Düzenli devam etmeyen oğlan öğrenci sayısı	2004	883	1885	941	1183	6896
Cinsiyet belirtilmemiş düzenli devam etmeyen sayısı	2720	2847	1819	0	30	7416
Bütün öğrencileri devamlı gittiği okul sayısı	4	10	14	10	23	61
Devam durumunu bilinmeyen okul sayısı	1	2	5	0	2	10

Tablo 13: İlçelerde cinsiyete göre öğrenci devamsızlık durumu

İlçeler	Cinsiyet	50-100	101-150	151-200	201-250	+251	Mevcudu %50 Azalan
Bağlar	Kız	3	5	5	1	3	13
	Oğlan	-	8	3	1	4	
Kayapınar	Kız	1	2	2	1	4	7
	Oğlan	4	1	1	1	3	
Sur	Kız	1	2	1	-	-	2
	Oğlan	1	1	1	1	1	
Yenişehir	Kız	1	4	1	1	3	12
	Oğlan	2	1	5	1	3	
Dış İlçeler	Kız	2	2	1	1	-	5
	Oğlan	4	2	2	1	-	
Toplam	Kız	8	15	10	4	10	39
	Oğlan	11	13	12	5	11	

Tablo 14: İlçelerde cinsiyete göre öğrenci sayısı

sadece kız çocukları risk altında değildir. Oğlan çocukları için de çocuk işçiliği kendini diğer bir alandaki risk olarak göstermektedir. Afet sonrası Diyarbakır ilindeki öğrencilerin cinsiyetlerine göre devamsızlık sayıları **Tablo 13**'te özetlendiği gibidir.

Okul devamsızlık durumu düzenli takip edilmediği, bazı okullarda e-okula devam durumlarının işlenmediği ve devam durumu günlük/haftalık değişen öğrencilerin de durumu göz önüne alındığında, okula devamlı alakalı olarak hem kız hem de oğlan çocukları risk altındadır. Buna göre en az 21.392 öğrencinin okula devam etmediğini maalesef kolaylıkla söyleyebilecek durumdayız.

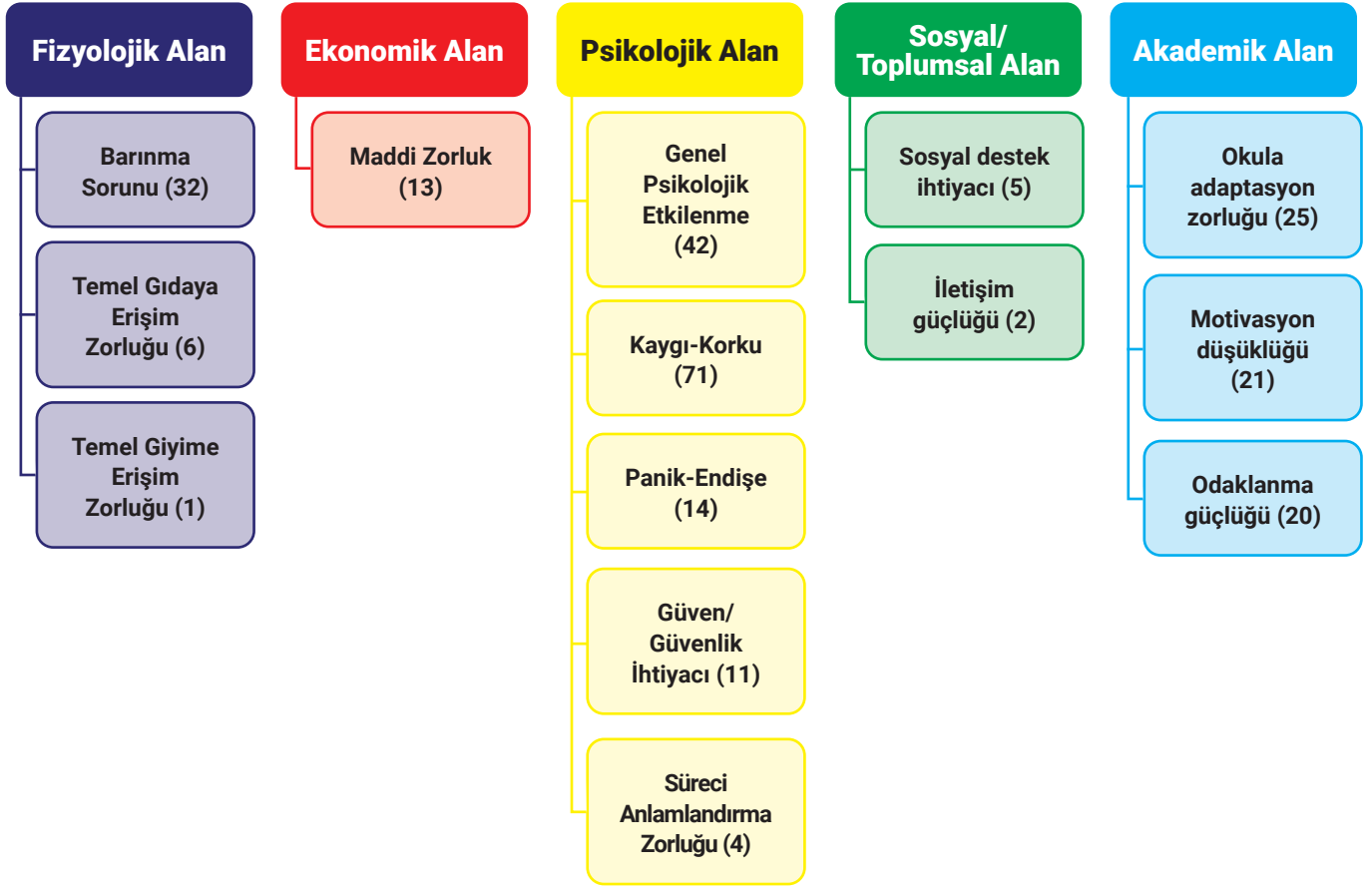
Bu vahim tablonun devamı olarak okul türlerine göre devamsız görünen kız ve oğlan öğrencilerin sayıları analiz edilmiştir. Minimum 50 öğrencinin devamsızlığı esas alınarak yapılan inceleme **Tablo 14**'te betimlendiği gibidir.

Aynı okulda, kız ve oğlan öğrenci sayısında yoğun değişimlerin yaşanmasının yanında bazı okullarda sadece kız veya sadece oğlan öğrenci sayısında da değişiklikler olmuştur. Yukarıdaki tablo devamsızlığın ilçelere göre

toplumsal cinsiyet perspektifiyle incelenmesine olanak sağlamaktadır. Buna göre Yenişehir, Kayapınar ve Bağlar ilçelerinin 250 ve daha fazla öğrenci devamsızlığıyla yoğun risk altında olduğu söylenebilir. Genel ilçe bazında ise aynı şekilde Yenişehir ve Bağlar'ın görece daha fazla risk altında olduğu anlaşılmaktadır.

3.3. Afetten öğrencilerin etkilenme durumu

Öğrenciler afetten çeşitli şekillerde etkilenme potansiyeline sahiptir. Meydana gelebilecek ev veya yakın kaybı ve psikolojik etkilenmeler akla ilk gelenlerdir. Bu araştırma kapsamında ise 184 okul temsilcisinden alınan bilgiler, Diyarbakır'da yaşayan öğrencilerin afetten genel olarak etkilendiklerini söylemektedir. Alınan bilgiye göre Bağlar'da 1, Kayapınar ve Sur'da 3, Yenişehir'de 5 ve dış ilçelerde 6 okul temsilcisi, okullarındaki öğrencilerin depremden etkilenmediğini veya herhangi bir etki gözlemlemediklerini ifade etmiştir. Afete hazırlıklı olma, bireylerin öz gücü, travma sonrası güçlenme, sosyal destek varlığı gibi etmenler afet gibi bireyleri derinden etkileme potansiyeline sahip hallerde koruyucu birer görev üstlenmektedir. Elbette Diyarbakır ilinde her okulun veya her okuldaki her

Tablo 15: Afet sonrası öğrencilerin yaşadıkları sorun alanları

öğrencinin benzer dayanıklılık durumunda olmadığını kabul etmek gerekmektedir.

166 okul temsilcisi okullarındaki öğrencilerle alakalı en az bir alanda afet sonrası değişimler gözlemlemiştir. Öğrencilerin afet öncesine kıyasla afet sonrasındaki değişimlerini konu alan bu gözlemleri beş (5) ana alanda kategorileştirmek mümkündür (Bakınız: **Tablo 15**). Bunlar (a) akademik, (b) sosyalleşme/iletişim, (c) ekonomik, (d) psikolojik ve (e) fizyolojik ihtiyaç veya gereksinmelerini yerine getirme alanlarında yaşanan zorluklardır.

Diyarbakır'daki öğrencilerin afetten çoklu alanda etkilendiği görülmüştür. Hem fizyolojik hem de psikolojik alanda zorluk yaşayan öğrencilerin yanında, hem psikolojik hem de akademik olarak etkilenen öğrencilerin varlığı buna örnek gösterilebilir.

İlçeler arasında veriler bakımından karşılaştırma yapıl-

dığında, etkilenme yönlerinin benzer ve çoklu olduğu görülmüştür. Bununla birlikte, özellikle Bağlar'daki okul temsilcileri, öğrencilerin barınma anlamında sorun yaşadıklarını, diğer bölgelere kıyasla daha fazla ifade etmişlerdir. Yıkılan veya hasar gören yapı sayısının Bağlar'da görece daha fazla olmasının bu durumun yaşanmasında etkili olduğunu düşünülmektedir.

Öğrencilere yönelik olarak okul rehberlik servisleri psiko-sosyal çalışmalar ve bireysel görüşmelerle destek çalışmaları yürütmüşlerdir. Milli Eğitim Bakanlığı'nın zorunlu olarak talepte bulunduğu bu çalışmaların ise genellikle yeterli olmadığı okul temsilcilerince aktarılmıştır. Okul temsilcileri ilave tedbirlere ve daha genel anlamıyla yapısal değişikliklere de ihtiyaç olduğunu söylemişlerdir.

Öğrencilere yönelik yürütülen çalışmaların yeterli olmadığını gözlemleyen okul temsilcileri ise özellikle düzenli, kapsamlı, uzun süreli psiko-sosyal çalışmalara

öncelik verilmesi gerektiğini ifade etmişlerdir. Bunun yanında salt akademik değil, özellikle başlarda sosyal-duygusal destekleyici programların uygulanması gerektiğini söyleyen temsilciler, devamsızlığı kolaylaştıran süreçlerin bir an önce son bulmasını, öğrencilerin maddi destek ve barınma gibi desteklerle güçlendirilmesi gerektiğini söylemiştir. Bir diğer önerilen alan ise afete daha etkili hazırlık yapmak konusunda güçlendirici olabilecek afet yönetimi dersinin müfredata konmasıdır.

3.4. Bölüm değerlendirmesi

Öğrenciler afetten birden fazla alanda etkilenmişlerdir. Barınma gibi temel ihtiyaçların yanında pek çok öğrenci psikolojik ve aynı zamanda akademik olarak da afet sonrası desteğe ihtiyaç duyacak hale gelmiştir. Bu anlamda özellikle il içinde veya il dışına yaşanan göçler öğrenciler için risk oluşturmaktadır. İl içinde yer değiştiren veya il dışına giden öğrencinin eğitime devam edip edememesi başlı başına bir sorun iken, öğrencilerin gitmiş olduğu ve afetten etkilenmeyen şehirlerdeki okullarda onlar için ne tür önlemler alındığı da bilinmemektedir. Afetin etkileriyle baş ederken aynı zamanda şehir değişikliği, olası zorbalığa maruz kalma, adaptasyon güçlüğü ve Kürt çocuklara yönelik ırkçılık ihtimali sayılabilecek sorun alanları olarak hesaba katılmalıdır. Afet planlaması yapılırken, özellikle sadece afet bölgesi temelli yaklaşımların sergilenmesi maalesef şehir değiştiren öğrenciler için kapsayıcı olmamaktadır.

Öğrencileri etkileyen diğer bir önemli konu ise eğitim sistemi içinde afetten ötürü oluşturulan günü kurtarmaya yönelik ama uzun vadede hasara sebep olacak adımlardır. Bunlardan ilki ve belki de bu afet sürecindeki en büyüğü, öğrencilere eğitim ve öğretim sürecine devam konusunda verilen esneklik iznidir. Bu esneklik, öğrencinin okuldan kopmasının yanında okula devam ederken alabileceği sosyal ve duygusal desteğe de ket vurulması anlamına gelmektedir. Böylesi uygulamalar acil ihtiyaçlar için bazen pratik kaynak olurken travma ve etkileriyle baş etmede oldukça riskli adımlar olarak kayda alınmalıdır.

Kız ve oğlan öğrencilerin okula devam etmeme durumu kendi içinde ayrıca değerlendirilmesi gereken önemli bir konudur. Kızların okula gitmemesi; erken yaşta evlilik, okulla bağın kopması, üst eğitim kurumlarına devamda motivasyon güçlüğüne sebep olabilirken, oğlan çocuklarının okula gitmemesi ise kayıtsız çocuk işçiliği gibi sorunların derinleşmesine katkıda bulunmaktadır. Okul türleri açısından özellikle ortaokul ve lise düzeyinde meydana gelen eğitim kaybı ne yazık ki sonraki süreçte eğitime devam etmemeye kadar gidebilme potansiyeline sahiptir.

Diyarbakır'da, afet sonrası öğrencilerin okula devam etmesini teşvik etmek bağlamında okul temsilcilerinden 15'i ne tür çalışmalar yürütüldüğüne dair herhangi bir bilgi vermezken, 21 okul temsilcisi okul bazlı devamsızlığı önleme üzerine herhangi bir çalışmanın yürütülmediğini ifade etmiştir. Bununla beraber 37 okul temsilcisi, sınıf whatsapp grupları üzerinden ve telefonla iletişim kurarak veya okulda yüz yüze görüşerek, bakım verenleri öğrencilerin okula düzenli devamı konusunda teşvik ettiklerini söylemiştir. Okula düzenli devam etmeyen öğrencilere ev ziyareti düzenlemek (5 okul), bakım verene mektup yoluyla devam durumunu bildirmek (3 okul), sınıf öğretmeniyle takip sağlamak (4 okul) ve doğrudan öğrenciyle birebir görüşmek (3 okul) başvurulan diğer yöntemlerdendir. Sadece bir okul temsilcisi devamla baş etmenin Okul Eylem Planı kapsamına alındığını ifade ederken bir diğer temsilci ise okullarında okul müdürünün bakım verenden devamsızlığa dair dilekçe alarak öğrenci devamsızlığının teşvik edildiğini aktarmıştır.

Öğrencilerin okul devamına dair yetersiz de olsa yürütülen bu çalışmalar, devamsız öğrenci sayısı ile birlikte değerlendirildiğinde, 2023/2024 eğitim öğretim yılı boyunca iki temel sorunla karşılaşılacağına işaret etmektedir. Bunlardan ilki yeni eğitim öğretim döneminde okula devam edecek olanların bir dönemlik eğitim kaybının nasıl telafi edileceğine dair iken, diğer bir sorun ise bir dönem okula gitmeyip okulu bırakmaya karar veren ya da çalışmaya başlayan öğrencilerin okula nasıl kazandırılacağıyla ilişkilidir. Her iki sorun alanı da ne yazık ki geçici ve kısa süreli değil kapsayıcı, detaylı ve uzun süreli çalışma gerektirmektedir.

Afet sonrasında öğrencinin eğitime devam etmesi, günlük yaşam rutinine daha hızlı adapte olmasına ve alacağı psikolojik ve sosyal destekle afetin etkileriyle daha kolay baş edebilmesine katkıda bulunur. Öğrenciyi eğitim sisteminden afetin kendisi değil, afet öncesi yürütülmemiş planlar ile afet sonrası öğrencinin psikolojik, sosyal ve akademik üstün yararını gözetmeyen kararlar uzaklaştırır.

4. Eğitim Emekçilerinin Afetten Etkilenme Durumu

Eğitim sistemi, bünyesindeki emekçiler, idari ve destek personelle öğretmenleri kapsamaktadır. Okulda eğitim-öğretim için planlama yapmak, okulu eğitim-öğretime hazır hale getirmek, öğrencilerin akademik ve duygusal gelişimlerini takip etmek ve güçlendirmek, bakım verenlerle ilişkileri düzenlemek ve karşılaşılan sorunları çözmek başta olmak üzere eğitim süreçlerinin tamamında eğitim emekçileri etkin bir şekilde yer almaktadır. Profesyonel bir iş olarak yürütülen bu çalışma mekanik bir alan olmadığı gibi bu işleri yürüten emekçilerin maddi-manevi iyi oluşlarının güçlendirilmesi, eğitim sisteminin beklenen akışının gerçekleşmesine katkıda bulunmaktadır.

Afetler, eğitim sistemi içinde eğitim emekçilerini ve onların çalışmalarını da etkilemektedir. Ev veya yakın kaybı yaşamış, afetten psikolojik etkilenmiş ve maddi zorluk yaşayan eğitim emekçisinin afetten bir diğer etkilenen olarak, öğrenci veya bakım verenle ilişkisinin afet öncesi gibi olmasını beklemek pek mümkün değildir. Bununla beraber akademik verim ve afet sonrası okul devamını artırma gibi eğitim emekçilerinden destek beklenen konularda emekçilerin yeterli güce sahip olmama riski oldukça yüksektir. Bütün bu olasılıkları göz önünde bulundurarak bu araştırma kapsamında afet sonrası Diyarbakır'da çalışan eğitim emekçilerinin afetten etkilenme durumları, onlar için neler yapıldığı ve nelere ihtiyaç duydukları okul temsilcilerine sorulmuştur.

4.1. Fiziksel güvenlik/ev hasar durumu

Önceki bölümlerde verilen okul ve öğrenci sayısının yanında diğer bir afetten etkilenen grup olan öğretmenleri ve onlarla beraber idareci ve destek personeli de kapsayan eğitim emekçilerini hatırlamak elzemdir. Eğitim ortamları hazırlayıcısı, düzenleyicisi ve öğretimden sorumlu olan bu emekçiler doğrudan okul, öğrenci ve bakım verenlerle yoğun bir bağ içindedir. Haliyle onların da etkilendiği bir afet dolayısıyla eğitim sistemini bir bütün olarak etkiler demek yanlış olmaz.

	Bağlar	Kayapınar	Sur	Yenişehir	Dış İlçeler
Eğitim emekçileri sayısı	2536	3073	627	2107	1230
Evi az hasarlı eğitim emekçileri sayısı	111	120	27	143	168
Evi orta/ağır hasarlı eğitim emekçileri sayısı	18	12	9	23	23
Ev durumu bilinmeyen eğitim emekçilerinin bulunduğu okul sayısı	6	7	2	5	3
Tüm eğitim emekçilerinin ev durumunun hasarsız olduğu okul sayısı	9	6	5	12	15

Tablo 16: İlçelere göre eğitim emekçilerinin dağılımı ve eğitim emekçilerinin ev hasar durumu

Temel İhtiyaçlar	Psikolojik İhtiyaçlar	Bağlantı Güçlendirme İhtiyaçları	Eğitim İhtiyaçları
<ul style="list-style-type: none"> Güvenli ev ve okulun temel ihtiyaç olduğu ifade edilmiş ve 12 okul temsilcisi, eğitim emekçileri için barınma ihtiyacını vurgulamıştır. Genellikle psikolojik destekle ifade edilmesine rağmen artan kiralar ve afet sonrası yaşam koşullarından dolayı maddi destek 29 okul temsilcisi tarafından dile getirilmiştir. 	<ul style="list-style-type: none"> 18 okulda Rehberlik Servisi kısa süreli çalışma yapmasına rağmen 61 okulda eğitim emekçilerinin psikolojik desteğe ihtiyaç duyduğu aktarılmıştır. Kısa süreli destek yerine özellikle terapi desteği ve uzmanından destek de ayrıca psikolojik desteği tarif etmek üzere ihtiyaç olarak ifade edilmiştir. 	<ul style="list-style-type: none"> Afet sonrası okula alışma, adaptasyon açısından zorluk yaşayan personel için 7 okul temsilcisi, okullar bünyesinde moral/motivasyon çalışmaları yürütülmesini önermişlerdir. Ev ziyaretlerinin düzenlenmesi de ayrıca önerilen bir güçlendirme örneği olmuştur. 	<ul style="list-style-type: none"> Eğitim öğretime hazırlıkla alakalı eğitim emekçilerinin desteğe ihtiyacı olduğunu ifade eden 4 okul temsilcisi, öğretmenler için eğitim materyali temini ve ders işlemek üzere konteyner sınıfa ihtiyaç duyulduğunu ifade etmiştir.

Tablo 17: Afetten etkilenen eğitim emekçilerinin ihtiyaç alanları ve yapılabilecekler

184 okul temsilcisinden alınan veriye göre bu araştırma sayesinde 9573 öğretmenin afetten nasıl etkilendiği anlaşılabilir. Öğretmenlerin ilçelere göre dağılımı ve eğitim emekçilerinin ev hasar durumu **Tablo 16**'da gösterildiği gibidir.

Özellikle evinde hasar durumu belirtilen öğretmenlere dair neler yapıldığı merak edilmiştir. Okul temsilcileri, ev hasar durumu orta/ağır olan öğretmenler için genellikle alınan önlemlerin yetersiz olduğunu ifade etmiştir. Evi hasarlı olan 4 öğretmene konteynerde kalmak teklif edilmişken, 1'ine kira, 1'ine hem kira hem taşınma desteği verildiği öğrenilmiştir. Bununla beraber 5 öğretmenin evinde sadece hasar tespit çalışmalarının yapıldığı ve bir öğretmenin ev durumunun ise sadece resmi kurumlara bildirildiği ifade edilmiştir. 1 öğretmen evine tadilat yaptırırken, 15 okul temsilcisi ev hasar durumu orta/ağır olan öğretmenlerin başlarının çaresine bakmak zorunda bırakıldığını söylemiştir. Bu temsilcilerden biri ise okul olarak emekçi arkadaşlarına destek olduklarını aktarmıştır. Ne yazık ki bütün bu süreç boyunca 2 öğretmenin de orta hasarlı evlerinde kalmaya devam ettiği öğrenilmiştir.

Ev hasar durumu orta/ağır olan eğitim emekçileri için ise, okul temsilcilerinden 16'sı barınma desteği, 5'i maddi destek ve 3'ü kira desteğinin yapılması gerektiğini ifade etmiştir. Bununla beraber, evi afetten zarar gören personel için psikolojik destek, afet öncesi farkındalık güçlendirme, manevi destek ve konakladığı yere yakın görevlendirme gibi öneriler tavsiye edilmiştir.

4.2. Eğitim emekçilerinin afet sonrası psikolojik iyi oluşları

Görüşme yapılan 184 okul temsilcisine öğretmenlerin iyi oluşlarını güçlendirmek için okulda yürütülen çalışmalar sorulmuştur. **Tablo 17**'de görüşülen okul temsilcilerinin eğitim emekçilerinin ihtiyaç alanları ve bunlara yönelik neler yapılabileceğine dair aktarımları yer almaktadır.

Eğitim emekçilerinin, hem afetten sonra hayatta kalan hem de afet sonrası hizmet üreten misyonları itibarıyla birden fazla alanda desteğe ihtiyaç duydukları kolaylıkla söylenebilmektedir. Bu iki alan ve bunlarla ilişkili

olan diğer faktörlerin incelikli olarak ele alınması gerekmektedir. Örneğin evi hasar gören bir emekçinin barınmayla ilgili kaygı yaşarken öğrenci ve bakım veren ile temasında verimi düşecektir. Aynı zamanda kendi acil psikolojik desteğe ihtiyaç duyarken deprem sürecini anlamlandırmaya çalışan öğrenciye faydalı olması beklenmemelidir.

4.3. Bölüm değerlendirmesi

Öğretmen, idari ve destek personelini kapsayan eğitim emekçileri, afet sonrası birden fazla alanda ve çeşitli boyutlarda dezavantajlar yaşamaktadır. Eğitim-öğretim süreçlerinde hizmet sunan bu emekçilerin barınma, beslenme, psikolojik, sosyal vb. ihtiyaçları karşılanmadan işlerine devam etmeleri beklenmemelidir. Profesyonel olarak yürütülen çalışmalarda emekçilerin fiziksel ve duygusal refahlarını gözetmek devletin yükümlülüğüdür. Bu bağlamda yaşanan afet sonrası devletin yükümlülüğünü yerine getirmediği açıktır.

Öğretmenlere yönelik afet sonrası 1 veya 2 oturum olarak uygulanan ve çoğunlukla afetzede çocukla çalışmaya dair yönerge içeren psiko-eğitim programı ne yazık ki öğretmenlerin psikolojik ihtiyaçlarını gidermekten uzaktır. Okul temsilcilerinden alınan bilgiler doğrultusunda bütün okullarda öz bakıma dair çalışmaların da yürütülmediği bilinmektedir.

Burada diğer bir değinilmesi gereken konu da destek hizmeti sunacak uzmanın konumudur. Okul psikolojik danışmanları afet sonrasında öğretmen, bakım veren ve öğrencilerle çalışma yürütürken öğretmenlerin de sınıf rehberlik çalışmaları yapmaları istenmiştir. Dokümanları Milli Eğitim Bakanlığı tarafından paylaşılan bu uygulama, ne hizmet sunacak psikolojik danışmanların afet sonrası hazır bulunuş pozisyonlarını gözetken ne de onların destek ihtiyacını kar-

şılamaya yönelik hedefler taşımaktadır. Paralel yerden sınıf rehberlik etkinliklerini uygulamakla yükümlü sınıf rehber öğretmenlerinin afet sonrası süreci anlamlandırma, öfke, kaygı, korku gibi duygularla baş etme, ortaya çıkacak yası anlamlandırmaya dair alan yetkinlikleri sınırlıdır. Milli Eğitim Bakanlığı, afet sonrası Diyarbakır'da, afetten hayatta kalanın afetten hayatta kalana systemsiz destek olmasını ön gören adımıyla emekçilerin psikolojik iyi oluşlarını gözetmemiştir.

5. Afet Sonrası Okul - Bakım Veren İlişkisi

Afetler, afet bölgesinde yaşayan her bireyi olduğu gibi eğitim sisteminin diğer önemli bir kolu olan bakım verenleri de etkilemektedir. Öğrenciyle birebir ev ortamında zaman geçiren ve öğrencinin bakımından sorumlu olan bakım vereninin afetten etkilenme durumu doğrudan öğrenci ve eğitim emekçileriyle ilişkisi üzerinden eğitim sistemine etki etmektedir. Bu bağlamda bakım verenin eğitim sistemi içindeki yaşamsal önemi bilindiğinden, 184 okul temsilcisine bakım verenlerin afetten etkilenme durumları ve öğrencilerin üstün yararı gözetilerek okul temelli yürütülen çalışmalar sorulmuştur. Özellikle bakım veren ve okul ilişkisi üzerinden bakım verenin okulla teması, bu bağlamda yapılan çalışmalarla nelere ihtiyaç duyulduğu detaylı şekilde ele alınmıştır.

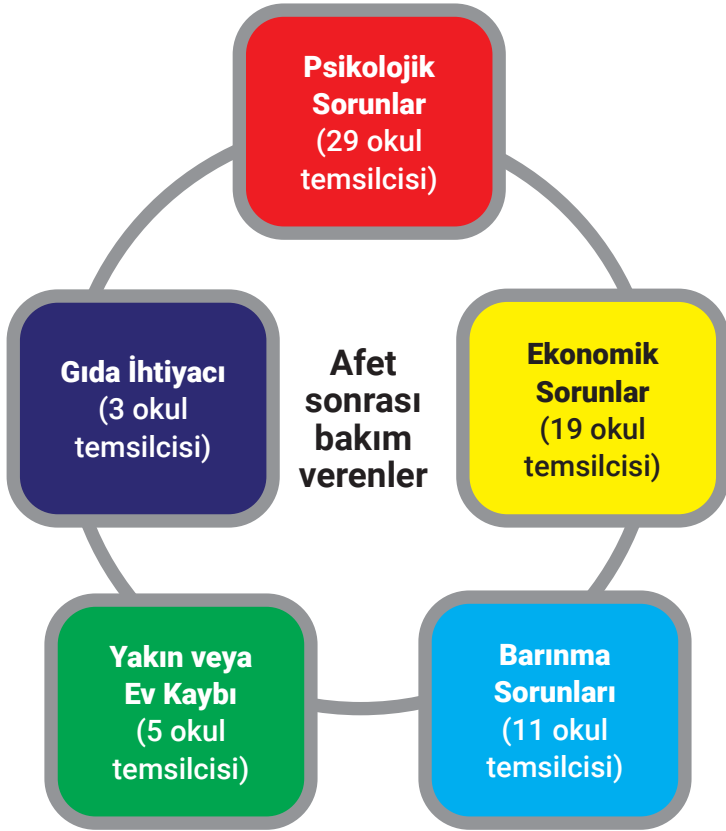
5.1. Afetin bakım veren - okul ilişkisine etkisi

Elde edilen bilgilere göre 116 okul temsilcisi afetten sonra bakım verenlerin okulla bağında bir değişim gözlemlemediğini söylerken; 68 okul temsilcisi ise afet sonrası bakım verenlerle-okul arasındaki ilişkide bir değişim gözlemlediğini ifade etmiştir. Bütün bölgelerden benzer durumlarda bir etkilenme tarif edildiği için ebeveyn durumu da tıpkı eğitim emekçileri ve öğrenci durumları gibi ilçelere göre değil genel olarak ele alınmıştır. (Bakınız: **Tablo 18**)

Zayıflatan Etkiler	Tedbir Yok
Okul ziyaretleri azaldı (21 Okul)	Okul ziyaretleri arttı (10 okul)
Bakım verenle gergin ve sorunlu iletişim arttı (10 okul)	Okulla iletişim güçlendi (5)

Tablo 18: Bakım veren-okul ilişkisinin afetten etkilenme durumu

Bakım veren-okul arasındaki ilişkiyi olumlu anlamda etkileyen pek çok dinamik arasında genellikle afet süreçleri es geçilebilir. Hâlbuki okul temsilcilerinin de ifade ettiği üzere bakım verenlerin öğrencileri okula bırakıp okuldan almaları, maddi veya psikolojik destek için okula gelmeleri ve bu sayede okulda daha fazla zaman geçirmeleri bakım veren-okul ilişkisini güçlendirmiş olabilir.

Tablo 19: Bakım veren-okul ilişkisine yansıyan bakım verenlerin afetten etkilenme durumları

Bakım veren-okul arasındaki ilişkiyi etkileyen pek çok dinamik bulunmaktadır. Öğrencinin okul durumu, bireysel okul ziyaretleri, okul bazlı yapılacak davetler bunların başlıca dinamik unsurları olabilir. Bakım verenlerin afetten psikolojik olarak olumsuz etkilenmeleri, kaygı, korku, güvensizlik ve endişe yaşamaları, çocuklarını okula yollamak istememeleri veya öğrencilerin okula devam etmemesi gibi faktörler afet sonrası bakım veren-okul ilişkisini zayıflatan etmenlerin başında gelmektedir. **Tablo 19**'da bakım verenlerin okulla iletişime etki eden faktörler üzerinden afetten etkilenme durumları incelenmiştir.

Bakım verenlerin psikolojik etkilenme düzeylerine dair detaylı tasvirde bulunan 7 okul temsilcisi, bakım verenlerin depremden kaynaklı yoğun korku, adaptasyon güçlüğü ve kaygı yaşadıklarını ve aynı zamanda umutsuz/karamsar hallerini gözlemlediklerini ifade etmiştir.

5.2. Bakım verenlere yönelik okul temelli yürütülen çalışmalar ve ihtiyaçlar

Milli Eğitim Bakanlığı afetten etkilenen bakım verenlerin güçlendirilmesi için rehberlik servislerinde psikolojik danışmanlarca uygulanması ön görülen kısa, bir veya birkaç oturumdan oluşan bir program önerisinde bulunmuştur. Bununla beraber yukarıda afetten etkilenen bakım verenler ve etkilenme durumları anlatılırken özellikle afet sonrası bakım veren-okul ilişkisinin zayıfladığı haller detaylı ele alınmıştır.

Bakım veren, öğrencinin okula teşvikinde ve temel ihtiyaçlarıyla sosyal duygusal gelişiminde yoğun etkiye sahip kişilerden birini temsil etmektedir. Bu haliyle kısa süreli çalışmaların etkili olmadığını zaten bilmekteyiz. Bununla beraber okul temsilcilerine okul temelli bakım verenlere yönelik neler yapıldığı sorulmuştur. 84 okul temsilcisi herhangi bir çalışma yürütülmediğini ifade ederken, 97 okul temsilcisi çeşitli şekillerde okul temelli çalışmalar yürütüldüğünü ifade etmiştir.

Yürütülen çalışmalar ise genellikle Okul Rehberlik

Servisi'nde çoğunlukla tek oturum olarak uygulanmış psiko-sosyal destek çalışmalarınıdır. 46 okul temsilcisi okullarında psiko-sosyal veya seminer adı altında yapılan bu çalışmalarını yeterli görmediğini ifade ederken, bir kısmı da az sayıda bakım verenin katılım gösterdiğini söylemiştir. Bunların yanı sıra 2 okul temsilcisi psikolojik öz-bakıma dair çalışma yürütüldüğünü söylerken, 2'si afet sonrası çocukla iletişim konusunda çalışma yürütüldüğünü aktarmıştır.

Özellikle yine Rehberlik Servisi üzerinden ailelerle birebir görüşmelerin yapıldığını ifade eden 22, ev ziyaretleri düzenlendiğini söyleyen 3 ve bakım verenlerin sınıf öğretmenlerince arandığını ifade eden 7 okul temsilcisi, yürütülen diğer çalışmalardan bahsetmiştir.

5.3. Bölüm değerlendirmesi

Bakım verenler, öğrencilerle doğrudan ve daha uzun süreli bir arada bulunup onların temel ve diğer ihtiyaçlarını gidermekten sorumludurlar. Haliyle bakım verenin maddi ve manevi kapasitesi öğrencinin bir birey olarak bakım verenden alacağı desteği doğrudan etkilemektedir. Bakım verenin destek kapasitesinde meydana gelecek düşüklük ise doğrudan öğrenciyi etkilemektedir.

Bu araştırma kapsamında bakım verenlerin durumuna, okul temsilcilerinin gözlemleri üzerinden erişme olanağı doğmaktadır. Görece sınırlı bir bakış sunan bu gözlem bile bakım verenlerin afet sonrası maddi-manevi pek çok açıdan dezavantajlı bir konumda olduğunu ve desteğe ihtiyaç duyduğunu göstermektedir.

Eğitim sisteminin doğal paydaşı olan bakım verenin barınma ve maddi yeterlilik gibi okul temelli çözülmek zorunda değil gibi görünen sorunları bile, öğrenciyi doğasında iki ana noktada etkilediği için eğitim sistemi dışında görülmemesi gereken noktalardandır. Bunlardan ilki bakım veren zorlu bir koşuldaysa öğrenci de benzer durumdadır. Diğer bir konu ise bakım vereni kaygılandıran, stres altına sokan durum başta öğrenciyi etkileşimini etkilemektedir. Haliyle bakım vere-

nin fiziksel, duygusal ve sosyal desteklenmesi doğaldır da öğrenciyi olumlu yönde etkilemektedir.

Okul temelli yürütülen ve sınırlı sayıda bakım verenin katıldığı çalışmaların az sayıda öğrenciyi koruyacağı açıktır. Bununla beraber, bakım verenlere yönelik tek veya birkaç oturumda ihtiyaç bazlı yürütülen görüşmelerin uzun vadede tesiri de tartışılmalıdır. Hal böyle olunca bakım verenlere yönelik okul temelli sistemli çalışmalar yürütülmelidir.

6. Afet Sonrası Diyarbakır Eğitim-Sen Özelinde Sendikaların Konumunu Yeniden Düşünmek

Diyarbakır Eğitim-Sen şubeleri depremden hemen sonra, özellikle insani yardım odaklı çalışmalarda Diyarbakır başta olmak üzere afetten etkilenen çevre illere destek olmuştur. Buradan hareketle Eğitim-Sen Diyarbakır şubeleri özelinde afet sonrası sendikaların konumunun tartışılması bir gereklilik olarak kendini ortaya koymaktadır.

Bir mesleki örgütlenme olan Eğitim-Sen Diyarbakır şubelerinin afet sonrasında yürüttüğü insani yardım ve bu anlamda destek/koordinasyon çalışmaları sendikaların doğrudan misyonları içinde yer almamaktadır. Afetin boyutları, afetle baş etmede yetersiz kalınması gibi konulardan kaynaklı elbette ki çalışma alanları esnemek durumunda kalabilmektedir. Bununla beraber sınırlı sayıda destek kapasitesinin insani yardım odaklı il içi ve çevre illerde kullanımı, bir sendikanın alan uzmanlıklarına göre profesyonel yürütebileceği çalışmalarda zorlayıcı bir etken olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu araştırma kapsamında 184 okul temsilcisine afet sonrası Eğitim-Sen Diyarbakır şubelerinden beklentileri sorulmuştur. Yukarıda bahsedilenlere paralel olarak okul temsilcileri 10 ilde çoğunluklu olarak yaşanan

Eğitime emekçilerini güçlendirmek	Öğrenci ve bakım verenlerini güçlendirmek	Topluma yönelik çalışmalar
<ul style="list-style-type: none"> • Dayanışmayı artırmak (27) • Okul ziyaretleri yapmak (19) • Üyelere yönelik psikolojik destek sağlamak (13) • Üyelere yönelik sosyal etkinlik düzenlemek (5) • Üyelerle iletişimi güçlendirmek (4) 	<ul style="list-style-type: none"> • Öğrencilere akademik/psikolojik destek sağlamak (4) • Ev veya yakın kaybı olanları ziyaret etmek (3) • Barınma desteği sağlamak veya buna yönelik yönlendirme yapmak (4) 	<ul style="list-style-type: none"> • Afet dayanışma çalışmalarını görünür kılmak (10) • Yardım çalışmalarına devam etmek (12) • Dayanışma çalışmalarını daha koordineli yürütmek (9) • Afet süreçlerine dair kamuoyunu bilgilendirmek (4) • Örnek afet yönetim planı hazırlamak (3) • Sivil toplum örgütleriyle işbirliği geliştirmek (2)

Tablo 20: Okul temsilcilerinin Eğitim-Sen'den beklentileri

deprem sonrası beklentilerini sadece eğitim-öğretim alanı veya üye öğretmenleri kapsayacak şekilde belirtmemiştir.

33 okul temsilcisi genel olarak sendikanın afet sonrası yürüttüğü çalışmalarda, sendikanın elinden geleni yaptığını ve bu sebeple memnun olduğunu aktarmıştır. Bununla beraber sendikanın yürüttüğü çalışmalardan memnu olmadığını ve sendikanın bu süreçte yetersiz kaldığını ifade eden 1 temsilci bulunmaktadır. Bu soruya cevap veren diğer temsilciler ise genel anlamda sendikanın afet sonrası süreçteki çalışmalarından memnuniyet ifade ederek destekliyor olsa da, çalışmaların daha da geliştirilmesi gerektiğini ifade etmişlerdir. Alınan bilgiler doğrultusunda okul temsilcileri Eğitim-Sen Diyarbakır şubelerinin (a) eğitim emekçilerini güçlendirmeye dönük, (b) öğrenci ve bakım verenlerini güçlendirmeye dönük ve (c) topluma yönelik çalışmalar yürütmesini beklediklerini ifade etmişlerdir. Bu ana temalar ekseninde ortaya çıkan öneriler **Tablo 20**'de özetlendiği gibidir.

6.1. Sendika olarak eğitim emekçilerini güçlendirmek

Okul temsilcilerinin Eğitim-Sen Diyarbakır şubelerinden öncelikli beklentilerinden biri eğitim emekçilerinin güçlendirilmesidir. Bu bağlamda görüşleri alınan temsilcilerin 27'si sendikanın eğitim emekçileriyle daha fazla dayanışma göstermesini beklediklerini ifade etmişlerdir. Dayanışmadan ne kast ettiklerini genellikle açıklamayan temsilcilerin yanında bu dayanışmanın maddi-manevi dayanışma, evi orta/ağır hasarlı üyelerle dayanışma ve üye olan veya olmayan tüm eğitim emekçileriyle dayanışma olarak ifade eden temsilciler de bulunmaktadır.

Eğitim emekçilerini güçlendirmeye yönelik sendikadan beklenen diğer bir beklenti ise eğitim emekçilerine yönelik psikolojik destekleme çalışmalarının yürütülmesi gerektiğidir. Özellikle psikolojik olarak zorlu dönemlerden geçen emekçiler için organize edilebilecek psikolojik destek çalışmaları, okul ziyaretleriyle yüz yüze iletişimin güçlendirilmesi, kültürel ve sportif faaliyetleri de kapsayacak şekilde sosyal

etkinliklerin planlanması diğer beklentiler arasındadır. Eğitim emekçilerine yönelik bu öneriler afet sonrası okul ortamında eğitim emekçilerinin durumunun betimlendiği dördüncü bölümün bulgularıyla oldukça paraleldir. Sendika temsilcileri, işveren olarak devletin odağına almadığı emekçilerin psikolojik iyi oluşlarını sendikadan bekler hale gelmiştir.

6.2. Öğrenci ve bakım verenleri güçlendirmek

Okul temsilcileri, afetten sonra özellikle afetten etkilenen öğrenci ve bakım verenler başta olmak üzere kamuya yönelik çalışma yürütülmesi gerektiğini ifade etmişlerdir. Bir sonraki bölümde afet sonrası yürütülmesi önerilen genel çalışmalar detaylı olarak ele alınacaktır. Bu bölümde okulun aktif paydaşlarından olan öğrenci ve bakım verenlere yönelik okul temsilcilerinin beklentileri ele alınacaktır.

Okul temsilcileri, öğrencilerin okul devamsızlıklarını önlemeyi, akademik olarak desteğe ihtiyaç duyan öğrenciler için destek grupları açmayı, afetten psikolojik olarak etkilenen öğrenciler için üye psikolojik danışmanlardan bir ağ oluşturulmasını önermişlerdir. Bununla beraber afet sonrası ev ve yakın akraba kaybı yaşayan öğrenci ve bakım verenlerini sendika olarak ziyaret etmek ile özellikle yine ev kaybı olan veya barınma sorunu yaşayan bakım verenler için barınma koşulları bulmaya yönelik çalışma yürütülmesi gerektiğini ifade etmişlerdir. Barınma desteği dahil olmak üzere sendikadan beklentilerin böylesi çeşitlenmesi, Diyarbakır özelinde afet sonrası öğrenci ve bakım verenlerine yönelik yoğun bir destek ihtiyacının olduğunu göstermektedir.

6.3. Topluma yönelik çalışmalar

Kahramanmaraş merkezli depremin etkilediği 10 ilde aşığı yukarı 14 milyon insanın çeşitli boyutlarda afetten etkilendiği bilinmektedir. Etki alanının genişliği ve etkilenen insan sayısının fazlalığı ne yazık ki gecikmeli ve koordinasyon sorunu yaşanarak atılan adımlarla be-

haber yeni krizlere sebep olmuştur. Özellikle Diyarbakır Eğitim-Sen şubeleri, başta Diyarbakır olmak üzere afetten etkilenen çevre illere de destek çalışmaları yürütmüştür.

Okul temsilcileri, sendikanın bu misyonunun farkında olarak yeniden bu alana dair çalışma yürütülmesine ilişkin sendikadan beklentilerini dile getirmişlerdir. Bu beklentilerden en sık dile getirilmiş olanlarından biri sendikanın etkin bir şekilde yer aldığı afet sonrası toplumsal dayanışma çalışmalarını yürütmeye devam etmesi ve bu bağlamda öncü rol oynamasıdır. Afetin üzerinden beş ay kadar zaman geçmesine rağmen hâlâ destek çalışmalarına ihtiyaç duyulması bu beklentinin gerekçelerinden olabilir.

Diğer bir beklenti ise afet sonrası dayanışmayı güçlendirmek üzere sendikanın görünürlük çalışmaları yürütmesidir. Hâlâ afet bölgesinde yoğunluklu yaşanan destek ihtiyaçlarının tespiti ve giderilmesi için kamuoyu çalışmalarının yürütülmesi bunlardan bazılarıdır. Özellikle kamuoyuna sürece dair bilgi vermek ve sendikanın kendi yürüttüğü çalışmaları paylaşıp ihtiyaçları işaret etmek yine görünürlük çalışmalarına örnekler olarak verilmiştir.

Sendikanın yereldeki sivil toplum örgütleriyle işbirliği yürütmesi diğer bir öneri olarak sunulmuştur. Hali hazırdaki işbirliklerinin güçlendirilmesi de yine bu minvalde ifade edilen beklentilerden biridir. Afetten etkilenen birey sayısının fazlalığı, afet sonrası dayanışmaya olan ihtiyacın devam etmesi, sistemli bir koordinasyona neden ihtiyaç duyulduğunun açık bir şekilde ifade edilmesindeki gösterge olmuştur. Bu sebeple yerel işbirliklerini güçlendirmenin yanında diğer bir beklenti ise yürütülen yardım veya destek çalışmalarında koordinasyonun güçlendirilmesidir.

6.4. Bölüm değerlendirmesi

Afet sonrasında Diyarbakır Eğitim-Sen şubeleri, başta Diyarbakır olmak üzere afetten etkilenen çevre illerle insani yardıma olanak sağlayacak şekilde çalışmalar

yürütmüştür. İlde etkin bir mesleki örgüt olan sendikanın özellikle afet sonrası bir sivil toplum örgütü olarak da yoğun çalışması üzerine, okul temsilcilerinin sendikadan beklentileri merak edilmiştir.

Afetin oldukça geniş bir alanda milyonlarca insanı doğrudan etkilemesi nedeniyle afetin etkileriyle baş etmede resmi kurumların yeterli kalmadığı görülmüştür. Afete hazırlık ve afet sonrası akut döneme müdahale yoğun bir koordinasyon, hazırlık ve uygulama istemektedir. Sivil alanın da desteğiyle akut sürece kısmi de olsa destek olunması, afetle baş etmede sorumlu kurumların sorumluluğunu yerine getirmelerinde soru işaretleri oluşturmaktadır.

Bir meslek örgütünün imkanları dahilinde topluma yönelik çalışma yürütmesi elbette beklenti dahilindedir. Bununla beraber, afetten 3 ay sonra dahi hâlâ sendikadan barınma ve afet sonrası ihtiyaçlara dair görünürlük çalışmaları yürütmesine yönelik beklentiler, ne yazık ki Diyarbakır başta olmak üzere afetten etkilenen şehirlerde yaşamın normale dönmesi için yeterli gayretin gösterilmediğini anlatmaktadır.

Sendikanın sınırlı sayıda destek kapasitesiyle üye olan veya olmayan emekçileri, öğrenci ve bakım verenleri güçlendirmenin yanında, topluma yönelik çalışmalarının da devam ettirilmesini beklemenin özellikle bu süreçten sonra zorlayıcı olacağı tahmin edilmektedir. Bununla beraber, bu alanlarla resmi sorumlu kurumların atacağı güçlü ve kapsayıcı adımlar ancak sendika üzerindeki beklentiyi azaltabilir.

C. SONUÇ YERİNE

6 Şubat 2023 Kahramanmaraş merkezli depremlerden sonra Diyarbakır da afetten yoğun olarak etkilenen illerden biri olmuştur. Afet sonrası akut dönemde temel barınma ve temel gıdaya erişim başta olmak üzere insani yardım odaklı çalışmalar yürütülmüştür. Bununla beraber üzerinden zaman geçtikçe afetin etkileri daha da görünür olmaktadır.

1 Mart 2023 itibariyle okulların açılması, eğitim temelli normalleşmede önemli adımlardan bir tanesidir. Afet sonrası sürecin en başından itibaren sahada aktif bir şekilde yer alan Diyarbakır Eğitim-Sen şubeleri, 2022/2023 eğitim-öğretim yılı 2. döneminin başlamasıyla okullarda afetin etkilerinin görünür olduğunu ve bunlarla baş etmede yetersiz kaldığını fark etmişlerdir. Bütün bu gözlem ve değerlendirmelerin sonucunda bir saha araştırması yapılmasına karar verilmiştir.

Bu araştırma çalışmasında, Diyarbakır'daki eğitim sistemine afet sonrası genel bir bakış sunmak bağlamında bir bina olarak okullar, öğrenciler, eğitim emekçileri, bakım verenler ve Eğitim-Sen özelinde sendikalar ele alınmıştır. Elde edilen bilgiler ne yazık ki okulların kendi bileşenlerini güçlendirmekten uzak bir yerde kaldığını göstermektedir.

Okullar yaşamın odağında yer alan merkezlerden biridir. Çocukların okul öncesiyle başlayan ve lise bitimiyle devam eden temel eğitim süreci sadece öğrenci için değil, eğitim emekçisini ve bakım verenini de kapsayan bir yapıyı temsil etmektedir. Haliyle afetin etkileriyle baş etmeye hazır hale getirilmiş bir okul doğrudan öğrencinin, emekçinin ve bakım verenin normalleşmesine katkıda bulunabilir. Bahsedilen normalleşme, ancak okul tabanlı yürütülecek çok boyutlu afet yönetimiyle mümkündür.

Diyarbakır ilindeki okullar söz konusu olduğunda, okullarda güvenlik ihtiyacını gidermeyen hasar tespit çalışmalarındaki eksikliklerin, öğrenci devamsızlıklarının esnetilmesinin, öğrenci, bakım veren ve eğitim emekçilerine yönelik yürütülen ihtiyacı gidermeyen destek çalışmalarının okulların normalleştirilmelerine katkıda bulunmadığını göstermektedir. Akut dönemin bir devamı olarak da görülebilecek bir süreçte sunulamayan destekler ilerleyen dönemler için katlanarak artacak risklere işaret etmektedir. Bu sebeple Milli Eğitim Bakanlığı'nın ve özelinde Diyarbakır İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nün ivedi bir şekilde sistemli ve planlı bir okul tabanlı çok boyutlu afet yönetim planlaması yapması ve bunu kararlılıkla uygulaması gerektiği ortadadır.

D. OKUL TABANLI ÇOK BOYUTLU AFET YÖNETİM PLANLAMASINA ÖNERİLER

Bu araştırma boyunca okulların sadece eğitim-öğretim odaklı bir mekan olmadığı, bir yapı olarak okul, öğrenci, eğitim emekçileri, bakım verenler ve meslek örgütlenmeleriyle bir bütün olduğu vurgulanmıştır. Birbiriyle derin organik bağlara sahip bu öğelerin her birinin üstün yararı, eğitim sisteminin üstün yararı ve etkili çalışması için olmazsa olmazdır. Sadece birine odaklanmak veya birkaçına sınırlı sayıda destek olmak ne yazık ki bütün sistemi risk altına almaktadır. Böylesi bir durumda ise ilk etkilenen öğrenci olurken, toplum kendisi de doğrudan risk altına girmektedir.

Okul tabanlı afet programları genellikle afet öncesi bina güvenliği ve fiziksel güvenlik odaklı öğrenci, emekçi ve bakım veren bilgilendirmesi gibi süreçleri kapsamaktadır. Bu yaklaşım ne yazık ki yeterli değildir ve yukarıda bahsedilen risklere olası kapıları aralamaktadır. Özellikle afet öncesi, sırası (akut dönem) ve sonrasına odaklanan çalışmaların detaylı ve çok boyutlu planlanması ve uygulanması gerekmektedir.

Yaşanan deprem sonrası Diyarbakır ilinde okul tabanlı etkili afet yönetimi yapılamadığı ortadadır. Özellikle sistemli ve planlı olmadan atılan her adım sonraki süreçlerde eğitim sisteminin tüm bileşenleri için riskler oluşturmaktadır. Bu riskler ışığında Diyarbakır Eğitim-Sen şubeleri olarak aşağıdaki hazırları da kapsayacak bir afet planlamasına ihtiyaç duyulduğunu düşünüyoruz.

Fiziksel güvenlik

Fiziksel güvenlik, afet planlamalarının başat öğelerinden biridir. Sadece insanın yaşamda kalması değil, bina güvenliğinin sağlanması ve fiziksel güvenliğe dair endişelerin ortadan kaldırılması gibi geniş kapsamlı olarak ele alınması gereken bir ihtiyaçtır. Bu doğrultuda afet öncesinde bir bina olarak okullarda hasar tespit çalışmalarının yapılması, gerekli onarımların yürütülmesi ve bu konuda şeffaf bir şekilde okul bileşenlerini bilgilendirmek gerekmektedir. Afet sonrası akut dönemde genel hasar tespitiyle okulların güvenlik kontrolünden geçirilmesi ve akabinde okulların ancak afet sonrası geçici barınma dahil olmak üzere eğitim-öğretim amacıyla kullanımı sağlanmalıdır.

Fiziksel güvenlikle alakalı diğer bir konu ise yaşamda kalma ve güvenlik ihtiyacına dair öğrenci, bakım veren ve eğitim emekçilerinin durumlarını güçlendirmektir. Afet sürecinde yaşamda kalmaya dair edinilecek bilgi, afet sonrası barınma, temel gıda ve temiz suya sorunsuz ve kesintisiz erişim yine fiziksel güvenliğin etmenlerindedir. Özellikle güvenliğin yaşamda kalma ve bunu yaparken asgari ihtiyaçlar odağında sağlanması elzemdir. Aksi halde fiziksel güvenlik, duygusal güvenlikle doğrudan ilişki halinde olduğu için daha uzun süreli planlanmalı ve ihlali durumunda onarımı güç riskleri ortaya çıkarabilmektedir.

Duygusal güvenlik

Duygusal güvenlik afetin etkileriyle psikolojik olarak baş etme kapasitesiyle ilişkilidir. Her afetin travma oluşturmayabileceği unutulmamalıdır. Afete psikolojik hazırlık yapmak, eğitim sistemindeki bütün bileşenlerin afete duygusal olarak da hazır hale gelmesini sağlamak atılabilecek ilk adımlardan biridir. Bununla beraber özellikle afet sonrası akut dönemde krize müdahale anlamında planlamanın yapılması ve orta-uzun vadede psikolojik güçlendirme çalışmalarının yürütülmesi gerekmektedir. Sadece talep bazlı değil, toplumdaki her bireyin ihtiyacına yönelik hazırlık yapmak, uygulama yapacak ekiplerin eğitimini sağlamak ve afet sonrası zaman kaybetmeden bu planlamayı uygulamak afet sonrası psikolojik güvenliği korumaya hizmet eder.

Genellikle afet öncesi ve akut süreçte sadece fiziksel güvenliğin önemsenmesi risklidir. Kriz anında yaşanabilecek duygusal etkilenmelere kısa süreli müdahaleler uzun süreli psikolojik zararın oluşmamasına katkıda bulunur. Bu bağlamda özellikle afet öncesi destek ekiplerinin psikolojik ihtiyaçlara yönelik eğitimler ve psikolojik ilk yardım eğitimleri almaları gerekmektedir. Aynı zamanda afet öncesi öğrenci, emekçi ve bakım verenlerin afet sırası ve sonrasında, kendilerini duygusal olarak güçlendirecek kapasitelerinin geliştirilmesi de ayrıca afet yönetim planlarına dahil edilmelidir.

Duygusal güvenlik orta-uzun vadede okul tabanlı eğitim sisteminin her ögesine yönelik sınırlı sayıda ve kısa süreli değil, uzun vadeli olarak sunulmalıdır. Barınma ve temel ihtiyaçların temininin görece sağlandığı durumlarda afet sonrası yaşama uyum, afetin getirdiği psikolojik yükü genellikle kolay yapılamamaktadır. Bu sebeple orta-uzun vadeli psikolojik güçlendirme çalışmalarının okul bileşenlerine yönelik sistemli planlanması gerekmektedir.

Akademik güvenlik

Okulun temel misyonlarından biri eğitim-öğretimin sağlanmasıdır. Afetler ne yazık ki eğitim-öğretim faaliyetlerinin kısa veya uzun süreli kesintiye uğramasına sebep olabilmektedir. Bununla beraber yaşanan afet sonrası karar vericilerin aldığı kararların da genel olarak olmasa bile, öğrencilerin eğitim-öğretim süreçlerini aksatmaya dayanak olduğu gözlemlenmiştir.

Akademik güvenlik okula devamlı yakından ilişkilidir. Okula devamlığın afet sonrası dahi taviz verilmeden sağlanması gerekmektedir. Özellikle devamsızlığı teşvik eden uygulamalar kısa vadede etkili gibi görünse de uzun vadede öğrenci ve bakım verenin okulla bağımlı zayıflatmakta, okula devam edenler için verimlilik kaybına sebep olmaktadır.

Okula devam yaşamının normalleşmesi duygusunu pekiştirerek öğrencilerin afetin psikolojik etkileriyle baş etmelerine katkıda bulunurken, aynı zamanda afetten etkilenme noktasında okul temelli çalışma yürütülmesini de kolaylaştırmaktadır. Bu bağlamda akademik güvenlik yalnızca okula devamlı sınırlı olmayıp okula devam sonrası psikolojik iyi oluş halinin güçlendirilmesinin de akademik güvenlikle yakından ilişkili olduğunu söylemek gerekmektedir.

Özellikle öğrenci odağında yürütülecek akademik güvenlik çalışmaları bütüncül bir sistem olan eğitim için sınırlayıcıdır. Eğitim emekçisinin ve bakım verenin psikolojik güçlendirilmesiyle eğitim-öğretim için afet sonrası ortaya yeni çıkan ihtiyaçların giderilmesi, akademik güvenlik ihtiyacını sağlamada vazgeçilmez noktalardan biridir. Bu sebeple akademik güvenlik de ancak fiziksel ve duygusal güvenlik sağlandığında mümkün olabilmektedir. Akademik güvenliğin sağlanmadığı durumlarda okul bırakma başta olmak üzere afetin etkilediği bütün alanlarda uzun vadeli eğitim kayıplarının yaşanması veya bu kayıpların onarımında ciddi güçlükler beklenmektedir.

Destek olanı güçlendirmek

Eğitim emekçileri ve bakım verenler öğrencilerle doğrudan temas halinde oldukları için afetin etkileriyle baş etmede kıymetli bir değere sahiptirler. Yaşamın normale dönmesi eğitim emekçileri, bakım verenler ve öğrenciler arasındaki etkileşimin verimliliğiyle mümkündür. Bu bağlamda özellikle eğitim emekçileri ve bakım verenlerin afete psikolojik güçlendirme üzerinden hazır hale gelmesi elzemdir. Aynı zamanda afet öncesinde yapılan hazırlıklar ne yazık ki afet yaşayan emekçiler ve bakım verenler için yeterli olmayabilmektedir. Afet sonrası akut süreçte ve orta-uzun vadede eğitim emekçileri ve bakım verenlerinin sistemli bir şekilde güçlendirilmesine dair uygulamalara ihtiyaç vardır.

Yaşanan deprem sonrası genellikle eğitim emekçileri ve bakım verenlere yönelik paydaşların tamamının dahil edilmediği bir veya birkaç oturumluk bilgilendirme çalışmaları bahsedilen hazırlık çalışmalarının parçası olmaktan oldukça uzaktır. Özellikle katılımın güçlendirilmesi, eğitim yılı içinde farklı zamanlarda uygulanacak şekilde yüz yüze veya online çalışmaların planlanması, öncelikli ihtiyaç olarak kendini bu çalışmada da göstermiştir.

Destek olanı güçlendirmede ne yazık ki ihmal edilen bir diğer konu ise okul psikolojik danışmanlarıdır. Afet sonrası çoğunlukla psikolojik güçlendirme çalışmaları ve afetten psikolojik etkilenmelere dair öğrenci, eğitim emekçisi ve bakım verenlere yönelik bütün çalışmalarını sürdüren ve koordine eden psikolojik danışmanlar olmuştur. Onların afetten etkilenme durumu, destek olmaya hazır bulunuş dereceleri ve süpervizyon destek halleri düşünülmeden yüklenen bu sorumluluk, etkili olmayacak müdahalelere sebep olabilmektedir. Bir eğitim emekçisi olarak psikolojik danışmanların güçlendirilmesi sadece materyal paylaşımıyla sınırlı tutulmamalı ve kriz danışmanlığı, öz bakım gibi konularda desteklenmeleri sağlanmalıdır.

Kırılgan grupları güçlendirmek

Afet süreçlerinde, afet öncesinde kırılgan gruplarda bulunanlar daha fazla etkilenme potansiyeline sahip olabilmekte ve bir defa daha kırılgan hale gelebilmektedirler. Gündelik yaşamda düşük sosyo-ekonomik düzey, dezavantajlı bütün cinsiyet kimlikleri, sığınmacı veya mültecilik ve etnik köken, başlıca kırılganlık oluşturabilecek kimliklere işaret etmektedir. Afet ile beraber yoksulluğun artması, mal ve hizmetlere erişimin zorlaşması, hak kayıplarının yaşanması bu kimliklere sahip bireyler için olasılık dahilindedir.

Afet öncesi toplumsal barışın sağlanması, dezavantajları ortadan kaldıracak yasal ve toplumsal adımların atılması ve nihayetinde bu grupları kapsayacak afet yönetim planlarının yapılması ile ancak bu kırılganlıklardan dolayı meydana gelebilecek sorunlarla baş edilebilir. Geneli hedef alan afet yönetim planlamaları genellikle bu grupları görmezden gelmekte ve yeni kırılganlıklara/dezavantajlara sebep olmaktadır.

Eğitim sistemi söz konusu olduğunda kız çocuklarının okula devam sağlayamamaları, okul bırakmaya bağlı çocuk işçiliğinin artması ve erken evlenmelerin sayısının artması olası yeni kırılganlıklar oluşturacaktır. Özellikle afet öncesi, sırası ve sonrasında kırılgan gruplara dair acil, etkili ve uzun vadeli önlem almak ve bunları uygulamak üzere planlama yapılmalıdır.

2023/2024 eğitim öğretim dönemine hazırlık: Hemen ve Şimdi

Deprem 11 ilde 14 milyondan fazla insanı etkilemesi ve Diyarbakır'da yıkılması planlanan 9 binden fazla orta/ağır hasarlı yapı göz önünde bulundurulduğunda, bu saha çalışması boyunca bahsedilen sorunların ve olası risklerin devam etmesi ihtimali söz konusudur. Öncelikle yaşanan afet sonrası yukarıda bahsedilen alanlarda ivedilikle önlem alınmasına ihtiyaç vardır. 2022/2023 eğitim öğretim yılı ikinci dönemi için meydana gelen sorunların bir sonraki dönemde tekrar edilmemesi ve bu sorunların uzun vadeli etkileriyle baş etmek üzere çalışmaların Milli Eğitim Bakanlığı'na yürütülmesi gerekmektedir.

Milli Eğitim Bakanlığı'nın okul tabanlı olarak yürüteceği çalışmaları şeffaflıkla paylaşması ve başta sendikalar olmak üzere sivil toplum örgütleriyle işbirliği içinde çalışmaların planlanması sağlanmalıdır. Afetten etkilenen insan sayısının fazlalığı, destek çalışmaları yürütülürken afetten kaynaklı krizlerle etkili baş etmede daha fazla kalifiye personele ihtiyaç duyulduğunun bir başka parametresi olarak ortaya çıkmıştır.

EK 1. Eğitim-Sen Diyarbakır Şubeleri Okul İzleme

* ile işaretli alanların doldurulması zorunludur.

1. Değerli Eğitim-Sen Temsilcisi bu formda yer alan bilgilere dair ilerleyen zamanlarda teyit almak üzere sizinle iletişime geçmek isteyebiliriz. Bu kısım isteğe bağlı olduğu için dilerseniz bizimle ad-soyad ve iletişim bilgilerinizi paylaşabilirsiniz.

2. Okulun bağlı bulunduğu ilçeyi işaretleyiniz. *

Check all that apply.

- Bağlar
- Çermik
- Kayapınar
- Yenişehir
- Kulp
- Silvan
- Hani
- Çınar
- Dicle
- Eğil
- Kocaköy
- Lice
- Bismil
- Çüngüş
- Hazro
- Ergani
- Sur
- Other: _____

9. Okulunuzun hasar durumunu belirtiniz. *

Check all that apply.

- Hasarsız
 Az hasarlı
 Orta hasarlı
 Ağır hasarlı

10. Okulunuzun az/orta/ağır hasarlı olma durumunda okula dair herhangi bir tedbir * alındı mı?

Mark only one oval.

- Evet
 Hayır

11. Cevabınız "Evet" ise alınan tedbirleri yazınız.

12. Alınan tedbirler sizce yeterli miydi? Yeterli değilse nasıl tedbirlere ihtiyaç var ?

13. Okulunuz hasarlı ise herhangi bir resmi kurumdan hasar durumuna dair bir resmi açıklama-yaptırım oldu mu?

Mark only one oval.

- Evet
 Hayır
 Other: _____

18. Okulunuzun mevcudunda azalma varsa kaç öğrenci nakil yoluyla gitti? (Bilginiz varsa hangi şehir ya da ilçeye gittiklerini de yazabilir misiniz?)

19. Okulunuzun mevcudunda artış varsa öğrencilerin kaç tanesi nakil yolu ile kaç tanesi misafir öğrenci olarak okulunuza geldi? (Bilginiz varsa öğrencilerin nereden geldiklerini yazabilir misiniz?)

20. Sınıflarda azalan veya artan mevcut sayılarının belirli bir kademedede daha yoğun yaşandığını düşünüyor musunuz? (örneğin 8. sınıflarda mevcut azalmadı, 7. sınıflarda mevcut azaldı gibi) *

Mark only one oval.

- Evet
 Hayır

25. Bu sorunların çözümüne yönelik tedbirler alındı mı? Cevabınız Evet ise neler yapıldı?

26. Cevabınız "Hayır" ise sizce ne tür tedbirler alınmalı?

27. Öğretmenlerin yaşadıkları evin durumunu öğretmen sayısı ile yazınız. (az-orta- * ağır hasarlı / kaç öğretmen)

28. Orta veya ağır hasarlı raporlu evlerde kalan öğretmenlerin barınma ihtiyaçlarına dair resmi kurumlar bir önlem aldılar mı? Nasıl bir önlem alındı ?

33. Okulunuzda, çocukların üstün yararı düşünülerek ebeveynlerle bu sorunlara yönelik çalışmalar yürütülüyor mu? Bu çalışmalar nelerdir? *

34. Cevabınız "Hayır" ise sizce ebeveynlere yönelik nasıl çalışmalar yapılabilir ?

35. Afet sonrası süreçte Eğitim-Sen'den beklentiniz nelerdir? *

36. Bu formda yer almayan ama afet sonrası süreçle doğrudan ilişkili olarak okulunuza, öğrencilere ve öğretmenlere dair neler paylaşmak istersiniz?

